

Heer Adriaan van Lodijke

door L. Janse

HEER ADRIAAN
VAN
LODIJKE

door

L. JANSE

)

1954

N.V. DRUKKERIJ-UITGEVERIJ „DE BANIER” - UTRECHT

INHOUD

	blz.
1. De tocht naar Tertolen	5
2. In de vroege morgen op kasteel Lodijke	8
3. Een Zaterdagmorgen in het veermanshuis	13
4. Pastoor Hubertus in Tolseinde	17
5. Een Zondagmorgen in Tolseinde	21
6. Onrust op Kasteel Lodijke	24
7. „'t Moet er dan toch maar een van komen”	28
8. „... niet op de Sabbath”	32
9. Op zoek naar een gevluichte vogel	34
10. Een gevaarlijke tocht.	38
11. Jaarmerkt in Reimerswaal	40
12. De ondergang van Lodijke	43
13. Veranderd in zoute grond	47

DE TOCHT NAAR TERTOLEN

„Laat ons voortmaken,” zegt Vader Meeuwes, „om nog voor zonsondergang in Tertolen te zijn. Je kent net zo goed als ik onze Heer van Lodijke, hij laat heus niet met zich spotten. We moeten vooral zorgen op tijd er te zijn.”

Samen klimmen vader en zoon Rokus de hoge zeedijk van Tolseinde op en als ze daarboven op de dijk staan, ligt de Oosterschelde voor hen. Achter hen rijzen van de stad Reimerswaal de talrijke torens, gebouwd op de stadsmuur, omhoog. Heel in de verte is Zierikzee te zien, en voor hen ligt het stadje Tertolen. Ja, het is prachtig om hier op een kalme zomermiddag eens te vertoeven.

Maar lang kunnen ze hier niet staan. Voort moeten beiden naar beneden, waar in het kleine haventje van Tolseinde de boot aan de ketting ligt.

„Sinte Anna” staat er met grote letters op geschilderd.

Het ranke vaartuig dobbert zacht op de golven van de Oosterschelde.

Vader Meeuwes heeft de ketting al losgemaakt en Rokus is al aan boord gesprongen. Ze varen reeds over de watervlakte in de richting van Tertolen. De wind blaast in het grote zeil en Rokus is druk in de weer om het scheepje nog eens een goede beurt te geven. De ene emmer na de andere plonst hij over het dek en vooral de kajuit moet nog eens een goede beurt hebben. Vader staat aan het roer en Rokus kan niet nalaten zo af en toe eens een vrolijk lied aan te heffen. Maar als het wat ál te vrolijk wordt, als Rokus een al te vrolijke bui heeft, hoeft Vader alleen maar even z'n naam te noemen, om hem er aan te herinneren dat hij zó niet mag doorgaan.

Ziezo, nu de kajuit nog. Maar daar mag-ie wel wat zachtzinniger te werk gaan! Want het is de kajuit van de Heer van Lodijke, de machtigste Edelman uit het Land van Reimerswaal. Wee degene die zich de toorn van hem op de hals haalt!

Voorzichtig stapt Rokus binnen en neemt hier en daar het stof weg. De stoelen, de tafel, de raampjes, alles wordt nog eens goed onderhanden genomen. Kijk ze naderen zo langzaam maar zeker het stedeke Tertolen. Daar zal de Edelman met vrouw en kind straks aan boord worden genomen. Laat hij geen aanmerkingen krijgen voor zijn werk! Wacht, nu ook nog dat heiligenbeeldje afstoffen en dan is de „Sinte Anna” geheel klaar om de reizigers in te nemen.

Rokus moet er toch wel een beetje om lachen als hij dat beeldje in handen

neemt en het afstoft. Want wat moet dat nu hier? Of zou hij dat voor z'n vrouw doen? Want heel het land van Reimerswaal weet dat Heer Adriaan van Lodijke de spot drijft met al wat heilig is. Al gaat hij dan terwille van Vrouwe Machteld zo af en toe ter kerke in de kapel van het kasteel, openlijk komt hij er voor uit, zelf z'n zaken wel te kunnen regelen en pastoors en biechtvaders haat hij met een dodelijke haat. Als 't aan hem lag werden ze allemaal het land van Reimerswaal uitgebannen, net zo goed als de aanhangers van de „nye leer”, die tegenwoordig hier ook al schijnen gevonden te worden.

Zo in zichzelf piekerend over die dingen treedt Rokus weer naar buiten en gaat naast Vader staan.

„Schoon weer, Vader, een pracht avond!”

„Ja, m'n jongen, de Heere is goed voor slechte mensen. Alles wat we hier om ons heen zien predikt luide de goedheid Gods. Maar we hebben er zo weinig oog voor. We zijn zó aan het stoffelijke gebonden dat we niet opzien tot Hem, Die het ons alles geeft. 't Is in Tertolen al net zoals in het Land van Reimerswaal: Men denkt niet aan God, men leeft verblind voort en meent dat de Kerk alles wel in orde zal brengen. Maar ik vrees dat hun ogen er pas voor open zullen gaan als het te laat is.”

„Och, Vader, u praat de laatste tijd toch zo heel anders. Waarom bent u toch niet meer zo vrolijk als voorheen? Toen gingen we alle jaarmarkten af in Reimerswaal en nu zit u het liefst van alles maar thuis in het stille Tols-einde. U bent toch ook nog niet zo oud, doe net als de anderen en neem het er ook zo af en toe eens van.”

Vader Meeuwes schudt z'n hoofd en zegt dan: „Rokus, Rokus, je weet niet wat je zegt. Reimerswaal is een goddeloze stad, een plaats die zich rijp maakt voor het oordeel, dat zeker komen gaat. Want al staat er zowat op elke hoek van de straat een heiligenbeeld, dat zal haar niet redden. Sodom en Gomorra zijn vergaan door vuur, maar God de Heere heeft ook nog andere pijlen op Zijn boog. 't Laat me maar niet met rust, maar ik geloof...”

„Dat we nu in Tertolen zijn,” antwoordt Rokus en geeft drie felle stoten met de scheepshoorn, als Vader de boot netjes naar de wal stuurt. De „Sinte Anna” heeft haar doel bereikt, nog vóór zonsondergang is ze op de plaats van bestemming. En, alsof het afgesproken was, uit een der nauwe straatjes van het stadje komt een prachtige koets gereden. Twee witte schimmels staan er voor, de koetsier is zeer deftig gekleed, en als hij de koets voor de „Sinte Anna” laat stilhouden, stappen er eerst twee bedienden uit en dan Vrouwe Machteld met haar zontje, gevolgd door Edelman Adriaan van Lodijke. De loopplank ligt er al en spoedig begeeft het deftige gezelschap zich naar de leegstaande kajuit. Een enkele Tertolenaar is slechts getuige van dit schouwspel, dat allen toch wel imponeert. Men kent ook in Tertolen de „Sinte Anna” o zo goed. Maar nog grotere bekendheid heeft hier de Heer van Lodijke. Men weet het dat hij de rijkste edelman is van heel Reimerswaal. Maar ook is het niet onbekend gebleven dat hij de meest gehate groot-

grondbezitter is, dat de boeren in Lodijke en Tolseinde en Steenvliet hun Heer haten en verwensen vanwege z'n onmenselijkheid. Dat zou je zo op het eerste gezicht niet zeggen! Dan lijkt Heer Adriaan zelfs een innemend edelman. Zoals hij daar in de kajuit zit, starend over de wateren van de Oosterschelde, zou niemand kunnen vermoeden dat hij soms zo driftig en opvliegend kan zijn. Maar leg hem maar niets in de weg, want z'n toorn wordt nog heftiger dan de Schelde bij een hevige storm.

Dat weet Vader Meeuwes maar al te goed en ook Rokus heeft er al eens iets van ondervonden. Maar hij zal het voorbeeld van z'n vader volgen en trachten zoveel mogelijk ieder conflict te vermijden.

Rokus gaat weer naast Vader staan en ziet, dat ze al aardig dicht de haven van Tolseinde naderen. Kijk, daar staat boven op de dijk weer een rijtuig gereed om het gezelschap af te halen en het huiswaarts te brengen.

't Lijkt wel of ieder voor hen klaar staat. Maar Rokus weet wel dat het allemaal uit angst is voor de Heer van Lodijke. Het hart speelt hier geen rol. Hij keurt zijn dienaars immers nooit een vriendelijk woord waardig. Heer Adriaan van Lodijke eist enkel gehoorzaamheid aan zijn bevelen.

Rokus Meeuweszoon begint ook al, ofschoon nog jong, een hekel aan hem te krijgen. Maar toch is hij de eerste die bij aankomst van de „Sinte Anna” in de haven van Tolseinde de loopplank uitlegt en een diepe buiging maakt voor het gezelschap dat over de in de dijk gemaakte stoeptreden zich naar boven begeeft en dan snel in het rijtuig wegrijdt naar Kasteel Lodijke.

Zie zo, 't is weer goed afgelopen. Vader legt de „Sinte Anna” vast aan een dikke paal en samen gaan ze ook de dijk op naar het huisje, dat aan de andere kant, beneden in het grote weiland ligt.

Vader Meeuwes, de veerman van Tolseinde naar Tertolen, heeft z'n werk voor vandaag weer gedaan. Na zonsondergang wordt niemand meer overgezet.

In de haven ligt de gewone boot rustig naast de „Sinte Anna”. Alles ademt rust, je hoort alleen af en toe de zachte golfslag tegen de dijk klotsen. Maar verder: Rust, na een drukke dag in het Land van Reimerswaal.

IN DE VROEGE MORGEN OP KASTEEL LODIJKE

„In de Naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes, Amen.”

De stem van Pastoor Hillebrand klinkt luid door de hoge kapel van Kasteel Lodijke. 't Klinkt daar iedere morgen als eerst de kasteelbewoners en daarna de dienstbaren zich naar de vroegmis begeven. De kapel staat vol beelden, de een nog mooier versierd dan de andere. Er hangt altijd een vreemde geur van wierook en dag en nacht branden er kaarsen.

Ja, vrouwe Machteld is een vrome vrouw. Zij zal niet één keertje overslaan. Kun je begrijpen. Je zou er de toorn van alle heiligen mee op de hals halen. Ook haar zontje Bernardus neemt ze mee; hij wordt al vroeg eerbied ingeprent voor de heilige Moederkerk. O, één ding spijt haar zo. Dat ze zo weinig steun heeft aan haar man. Nu ja, hij gaat wel mee, maar och, onomwonden komt hij er voor uit dit alleen om der lieve vrede wil te doen. Want Heer Adriaan van Lodijke moge driftig, bruut en opvliegend wezen, maar voor Vrouwe Machteld doet hij alles. Zelfs 's morgens meegaan naar de kapel. En dat is al heel wat voor hem. Dat deed-ie vroeger nooit. Dat doet hij pas de laatste jaren, en wat deert het hem. Hij doet alleen werktuigelijk wat de Pastoor zegt. Z'n hart blijft er immers helemaal buiten! Ja, wat gelooft-ie nou eigenlijk wèl! Hij vreest God noch mensen en dood is dood voor de kasteelheer van Lodijke. Als 't aan hem lag werd die hele santekraam hier in de kapel grondig opgeruimd. Maar ja, dat wil hij voor Machteld niet doen. Hij houdt zielsveel van haar en waarom zul je ook om zo'n kleinigheid de rust en onderlinge vrede verstoren?

En als Vrouwe Machteld soms haar nood klaagt aan Pastoor Hillebrand over de ongelovigheid en onverschilligheid van haar man, zegt deze steevast: „Geen nood, edele Vrouwe, de genademiddelen onzer heilige Moederkerk reiken ver. 't Zal best in orde komen met Uw gemaals zielerust. De aflaten der Kerk halen zelfs de grootste zondaars uit het vagevuur. Geen zorg hierover!”

O, kón Moeder Machteld maar gerust zijn. Konden die woorden van Pastoor Hillebrand haar maar geruststellen. Zag ze maar enige verandering bij haar man. Moet je hem weer eens geknield zien liggen! Z'n hele houding reeds toont aan dat hij er niets van meent. Hij hoort eerder thuis op de jaarmarkt in Reimerswaal met een heleboel vrienden in de een of andere taverne, dan hier temidden van de kaarsen, wierook en heiligenbeelden.

En 't mankeert er heus niet aan dat z'n gemalin niet genoeg bidt voor heer Adriaan. Urenlang kan ze geknield liggen voor het grote Mariabeeld vlak voor haar. Wie zal de keren tellen dat ze daar tot zelfs diep in de nacht Moeder Maria smeekt om verandering in deze toestand. En de andere heiligen worden heus niet gepasseerd.

Maar toch geen verhoring. Haar man bleef wie hij was. Kijk maar, hij is al klaar, staat weer op en wacht niet eens tot Pastoor Hillebrand z'n zegen heeft gegeven.

Zie daar komt deze al weer naar haar toe, spreidt beide handen over haar uit en prevelt nog enkele woorden. Dan gaat hij even in een der nissen om de klok te luiden, ten teken dat nu een tweede dienst voor de dienstbaren begint. Allen wachten heel eerbiedig tot Vrouwe Machteld de kapel heeft verlaten en door de lange gang zich naar de eetzaal spoedt. Ze heeft de kleine Bernardus reeds overgegeven aan een der bedienden, die hem vlug nog een poosje naar bed brengt.

In de grote eetzaal van Kasteel Lodijke staat alles al klaar voor een stevig ontbijt. Verschillende soorten brood staan in mooie schotels op de tafel. Lams-coteletten, grote schijven ham en dikke plakken spek nodigen hongerige magen tot eten. In grote kannen staat de nog dampende melk en ook bier en wijn ontbreken niet in de vroege morgen.

Heer Adriaan heeft z'n bevelen reeds gegeven en zit voor het geopende venster te genieten van de heerlijke vergezichten over de wijde landouwen. Wat is het land van Reimerswaal toch een prachtig oord. Waar vindt men zo'n vruchtbare streek als hier? O, z'n hart zwelt van trots als hij dat alles overziet. Want heel deze streek behoort hem toe; hij, de Heer van Lodijke, kan dit alles het zijne noemen. Daarom zit hij zo graag op dit plekje. Na de hoge torenkamer kan je van hier uit het beste alles overzien.

Het koren is reeds hier en daar gemaaid, de oogst is weer goed, zijn boeren kunnen tevreden zijn met de opbrengst. En als het straks in Reimerswaal weer jaarmarkt zal wezen, zullen er heel wat dukaten als pachtsom naar Kasteel Lodijke worden gebracht.

Want betalen zullen ze! Tot de laatste penning.

Zo zit hij voor zich uit te staren, als ineens de deur opengaat en Vrouwe Machteld binnen treedt.

„Wat ben je laat,” zegt Heer Adriaan op ietwat spottende toon. „Zeker niet klaar kunnen komen? Neem een voorbeeld aan mij. Geniet van het mooie weer en ontvlucht die sombere kapel. Dat is goed voor de wintertijd, maar niet voor een morgen als nu. Bah! die wierookgeur hangt me nog in de neus. Ze kunnen voor mijn part. . .”

„Laten we maar eerst gaan eten, Adriaan,” zegt Machteld op ietwat gedempte toon. „Dan praten we onder de maaltijd wel eens verder. 'k Heb al lang iets op m'n hart. Kijk, de tafel is reeds keurig gedekt. 't Kan niet

mooier. Laten wij ons vanmorgen maar eens niet haasten, de dag is nog lang."

Als eerst de gesprekken over het mooie weer en de schone natuur maar voorbij zijn, vraagt Vrouwe Machteld opeens: „Zeg, Adriaan, vertel me nu toch eens, waarom je de laatste tijd wèl meegaat naar de vroegmis, en ik je vroeger nooit mee kon krijgen. Heeft Pastoor Hillebrand daar soms een handje in?"

Heer Adriaan van Lodijke legt even een vette kluif neer en zegt heel kalm: „Heel het Land van Reimerswaal weet, dat ik er nog net zo overdenk als vroeger. Ik neem nog geen woord terug van wat ik over de godsdienst en over onze Moederkerk heb gesproken. Maar dit wil ik je dan wel zeggen: Ik wil me wachten voor de schijn en daarom ga ik tegenwoordig met je mee. Maar dat nieuwe, dat hier en daar in het Land van Reimerswaal ook wortel geschoten heeft, veracht ik nog meer dan het oude. Ik moet wel van twee kwade het beste kiezen en daarom . . ."

„Je spreekt in raadselen, Adriaan. Je hebt het over de schijn en over het nieuwe, en ik begrijp helemaal niet wat je bedoelt. Verklaar je even nader."

„Wat? Weten dan mijn vrienden en ik daar alleen iets van af? Heeft Pastoor Hillebrand je dan niet hierover ingelicht? Weet je dan niet dat er een groot gevaar dreigt voor het Land van Reimerswaal? Een afschuwelijke pest, nog erger dan de veepest van vorig jaar is overgewaaid vanuit Zierikzee en Tertolen. Men zegt, dat er in Reimerswaal reeds verschillenden door zijn aangetast. En dat wil ik . . ."

„O," — en Vrouwe Machteld zet de grote kan wijn even neer — „je bedoelt de ketterij, nietwaar? Je bedoelt, dat er hier in deze streek ook reeds volgelingen wonen van die gehate Luther, die pest ginds in Duitsland? Nu, of ik dat weet. Maar wat heeft dat nu te maken met jouw gaan naar de vroegmis? Vertel me dat maar eens nader."

„Bij alle heiligen . . ."

„Waarin jij toch niet gelooft," vult Vrouwe Machteld aan.

„Nou ja, bij alle heiligen," gaat Heer Adriaan verder. „Maar snap je dan niet, dat ik nog veel liever goed Rooms ben dan dat ik me voor ketter laat uitmaken? Juist om alle schijn van me af te werpen, dat ik ook maar enigszins hiermee zou instemmen, heb ik besloten me te voegen naar de dagelijkse gang van zaken hier op Kasteel Lodijke. Je weet nooit eens wat boze tongen kunnen fluisteren. En hoewel ik er niets van meen, toch nog liever dit dan dat andere. Want dat moesten ze te vuur en te zwaard uitroeien uit heel Zeeland, in 't bijzonder uit onze schone landstreek. Moet er nog meer verdeeldheid komen? Wacht maar, we zullen ze wel krijgen. 't Zal wel spoedig uitkomen wie voorstanders van dit nieuwe zijn."

„Adriaan, Adriaan, maak je niet zo driftig. Bedaar toch eens wat."

Vrouwe Machteld legt geruststellend haar arm op zijn schouder en vervolgt dan: „Maak je daarover toch niet zo druk. Daar zorgt Pastoor

Hillebrand wel voor. We hebben het al veel te druk met onze wereldse zaken. Zullen we nu dat andere er nog bijnemen?"

„Ze handelen er veel te zacht mee!"

Heer Adriaan slaat met z'n vuist op tafel. „Dat onkruid kun je niet al te lang laten opgroeien. 't Moet worden uitgeroeid met wortel en tak."

„Och man, laten wij ons daarmee nu niet bemoeien. Laten wij ons meer bekommeren om onze eigen zielerust."

Vrouwe Machteld zegt het op ietwat meewarige toon, en dan vervolgt ze: „Het verheugt me dat je meegaat naar de Mis, maar een nog blijder dag zou ik hebben, als je het van ganser harte deed. Als je toch eens wist welk een groot aantal heiligen een krachtige voorspraak voor ons kunnen zijn bij God. O, je zou je er wel voor wachten om alles zo werktuiglijk te doen en er niets van te menen. Maar anderzijds verheugt het me toch ook dat je niet met dat nieuwe meegaat, dat al een paar jaar, naar men zegt, hier in 't geheim voortwoekert. Laten we ook voor die misleiden veel bidden, Adriaan. Laten we de gebeden verdubbelen."

„Als ik wist dat het hielp begon ik er direct mee," gaat de heer des huizes verder. „Maar het ligt bij mij niet zo sterk. Het is alles maar vroom gehuichel. Jozef, Maria en al de anderen, als ze geleefd hebben, zijn al lang dood. Wat kunnen die nu nog voor kracht uitoefenen? Maak dat de kleine Bernardus maar wijs, maar vertel mij zoiets niet."

„Adriaan, Adriaan! Zo spreken, naar men mij meedeelde, de ketters ook. Die verwerpen ook iedere voorbede der heiligen. Die zeggen ook, dat je regelrecht tot God moet bidden. Maar geloof ze niet, hoor. Zal ik je nog eens één voorval vertellen waaruit wel degelijk de waarde van de voorbede der heiligen bij God blijkt?"

„Ga je gang," zegt Heer Adriaan, terwijl hij een vette kluit tussen de tanden neemt. „Als je mij kunt overtuigen, heb je al heel wat gewonnen."

„Nou, hoor dan maar eens. Eergister was ik van gindse kast de sleutel kwijt. Je weet wel, dat daar veel kostbare dingen inliggen, nietwaar? Nu, ik móést die sleutel noodzakelijk hebben. Maar waar ik zocht, nergens te vinden. Dit verdroot me zeer. Teneinde raad riep ik de heilige Jozef aan en zei steeds maar:

Jozef, Jozef, beste vrind,
Maak dat ik m'n sleutel vind.

Toen ik het tweemaal had gevraagd stond ik op, ging zoeken en jawel hoor, de sleutel lag vlak bij de hand, maar ik had het niet bemerk. Nu zeg ik toch maar zo: Helpt het, of helpt het niet dat we de heiligen aanroepen? 'k Zou zo zeggen . . ."

„Dat het ook louter toeval kan zijn," zo gaat Heer Adriaan verder. „Je moet dit maar bedenken: De kasteelheer van Lodijke gelooft niet zo gauw aan wonderen en mirakels. Die zwartrokken ginds in Reimerswaal kunnen mij niet van alles wijs maken."

„Spreek eens met meer eerbied over hen,” vermaant Vrouwe Machteld haar man. „Denk er toch vooral aan, dat je die Broeders van het Minrebroedersklooster geen kwade bejegeningen mag toevoegen, wil je je de toorn van alle heiligen niet op de hals halen. Maar kom, we zijn weer verzadigd geworden in dit morgenuur. Laten we ons nu voegen, een ieder tot z'n werk.”

Reeds komt een bediende binnen en haalt de verschillende bekers, borden en kannen weg. Maar Heer Adriaan denkt er nog niet over om de eetzaal te verlaten. Hij geeft een knipoogje tegen z'n vrouw alsof hij zeggen wil: Nog even zitten blijven. Een andere bediende haalt de overige dingen weg, en dan gaan beiden zitten op de grote bank die voor het geopende venster staat.

Wat zou haar man nu nog moeten vertellen? De kasteelvrouwe is erg nieuwsgierig gemaakt en ze zou zó wel alles willen weten. Maar de Heer van Lodijke begint pas als in de lange gang de laatste voetstap is verstorven. Dan kijkt hij zijn vrouw eens diepdoordringend aan en zegt: „Weet je wel, dat wij hier in de buurt óók al zo'n kettersgezin hebben? Weet je wel, dat de veerman van Tolseinde ook al besmet is met die vervloekte ketterijen van Maarten Luther? Men vertelt dat hij ketterse boeken vervoert en vanuit Tertolen ook in het geheim ketterse personen naar het Land van Reimerswaal laat komen om de nieuwe leer hier nog meer ingang te doen vinden.”

„Wat zeg je me nou toch?” Vrouwe Machteld is vreselijk geschrokken, net of het haar aangaat.

„Wat zeg je me nou? Is die veerman Meeuwes ook al een verachter van onze Moederkerk? Maar dan kan hij onmogelijk langer onze veerman zijn. Ik waag me niet op de „Sinte Anna” zolang er zo'n ketters mens aan het roer staat. We konden wel eens verzinken in de Scheldegolven. We halen vast en zeker de toorn van de Moeder Gods en van alle heiligen op de hals, als we dat al niet gedaan hebben, want eergister heeft-ie ons nog vervoerd. Had ik dat maar geweten, mijn gebeden waren hedenmorgen nóg vuriger geweest.”

„Machteld, houd nou eens even op. Laat mij nog eens uitspreken en me nader verklaren. Je trekt al weer heel verkeerde conclusies. Maar dat is misschien ook wel een beetje mijn schuld. 'k Heb me misschien wat al te veel laten leiden door wat anderen zeggen. Maar laat ik het dan zo eens mogen vertellen. Er gaan geruchten dat veerman Meeuwes een ketters mens is. Maar 'k zal alles laten onderzoeken en als het waarheid is dan pas mogen wij maatregelen nemen. Laat dat maar aan mij over, je weet: Ik haat de ketters nog meer dan de...”

„Zwijg, Adriaan, praat niet zo dwaas. Ons Land van Reimerswaal heeft veel aan de Roomse Kerk en haar talrijke zieleherders te danken. Wees nu niet zo wrevelig tegen hen. Ze doen zeer veel goeds. En wat die geruchten betreft, dat moeten wij zeker maar rustig afwachten en nader onderzoeken. Maar dit houd ik vol: Als die Meeuwes met de ketters heult, zullen wij een ander moeten zoeken die de „Sinte Anna” naar Tertolen brengt. Kom, onze dag is begonnen.”

EEN ZATERDAGAVOND IN HET VEERMANSHUIS

„Wanneer komt-ie nou?“, vraagt Moeder Meeuwes aan haar man, die op een stoel bij de grote open haard telkens wat rijshout onder de pruttelende pappot schuift. „Wanneer denk je nou, dat-ie hier in deze streek wezen zal?“

Vader Meeuwes kijkt eens in het rond en zegt dan: „Nou, op de eerstvolgende jaarmarkt zal hij in Reimerswaal zijn. Dat hebben we daar met de vrienden afgesproken. Maar eer het zover is, zal er nog heel wat moeten gebeuren. Je weet zelf, de Roomse Kerk zit niet stil en nu men een vermoeden heeft, dat deze landstreek ook al besmet is, nu moet ik dubbel voorzichtig zijn. Pastoor Hillebrand is een felle. Die komt niet voor niemendal hier zo vaak in Tolseinde. Het behoort helemaal niet tot zijn parochie, maar hij vertrouwt hier de dorpspastoor stellig niet.“

„Van hem zullen we geen last hebben,“ gaat Moeder Meeuwes verder. „Hij is al oud en 't is altijd een goeierd geweest. Waren er maar meer van dezulken in deze landstreek, dan hadden we geen gevaar te duchten.“

„Ja, vrouw, we kunnen wel eens een heel moeilijke tijd tegemoet gaan. Niet te vergeefs heeft onze Heiland gezegd: In de wereld zult gij verdrukking hebben. Maar gelukkig dat er dit nog bij staat: Heb goede moed. Ik heb de wereld overwonnen.“

„Dat is waar man, dat is eeuwig waar, maar ik deins er toch voor terug om voor het geloof de brandstapel op te moeten of de gevangenis in.“

„Dan ben jij de enige niet, Moeder. Hier zit er nog zo eentje. Ja, als ik zo in m'n eentje op de Schelde vaar, dan ben ik een hele held, die alles wel kan hebben, maar zodra ik Zierikzee of Tertolen nader en ik denk aan de broeders en zusters die daar al vanwege hun geloof zijn gegrepen, dan ben ik de eerste die terugkrabbel, hoor. Kijk, vrouw, hier zit nu óók zo'n Petrus, die ook geen stootje kan hebben. Maar 't is mijn dagelijks gebed of de Heere me maar getrouwheid wil geven. Wij zouden alles wel tegelijk willen hebben, genade om te leven en genade om te sterven, maar de Heere handelt zo niet. Hij weet wat we nodig hebben in de ure van grote verzoeking. Want reken er maar op, dat wij het heus niet gemakkelijker krijgen. Ons rustig leventje in Tolseinde kan wel eens voorgoed voorbij zijn.“

Moeder Meeuwes heeft reeds de drie papborden op tafel gezet. Rokus kan elk ogenblik komen. Vader roert met de pollepel geducht door de pruttelende pap en zegt dan: „Ziezo, nu is ze wel goed. Laten we maar opscheppen.“

Rokus, die zijn maag al terdege voelt, komt ook binnen en gaat op de

houten bank zitten voor het kleine raampje. Het maakt de kamer op deze zomeravond nog donkerder dan anders en als Vader een kort gebed gedaan heeft begint het drietal te eten. 't Smaakt overheerlijk en de pap begint al aardig te minderen. Voor morgen is er misschien nog maar net genoeg. En zo heerst er een vredige stilte in het kleine huisje van de veerman daar onder aan de zeedijk van Tolseinde. Ieder heeft z'n eigen gedachten, waar men mee bezig is. Als Vader de laatste hap genomen heeft schuift hij zijn bord weg, loopt naar de achterdeur en doet die op slot. Niemand hoeft te weten wat er nu gaat gebeuren. Men moet voorzichtig zijn, juist vooral in deze dagen. Niemand is te vertrouwen en de verrader slaapt niet. Vader zet de ladder tegen de zolderbalk en klimt naar boven. Daar liggen wat houtblokken en als hij er een stuk of tien heeft weggenomen haalt hij de Bijbel te voorschijn. Wonderlijk is dat toch. Dat Boek schijnt steeds meer waarde voor hem te krijgen. Zie maar, even staat hij stil op de ladder, drukt het Boek aan z'n hart en fluistert zacht: „Dierbare Bijbel, dierbaar Godsgeschenk in een woestijn vol doornen en distelen.”

Hij staat reeds beneden in de kamer en opent het Boek om verder te lezen. Moeder en Rokus luisteren eerbiedig toe. Hoe plechtig klinken die woorden in de vallende avond. Er gaat een grote bekoring van uit, ook voor Rokus, maar toch, neen, hij kan een heleboel dingen maar niet verwerken. Hoor maar, Vader leest van vrede, maar hoe komt het dan toch dat juist dat Boek zoveel onvrede en getwist voortbrengt? Moet je maar eens buiten het Land van Reimerswaal komen. Hele gezinnen zijn uit elkaar gerukt. Haat en nijd hebben de overhand en zelfs moet de brandstapel er aan te pas komen. Nee hoor, Rokus kan dat alles maar niet goed begrijpen. Trouwens, waar maken de mensen zich ook druk voor! Waarom laten ze niet ieder z'n eigen mening behouden. Hè, wat was het een paar jaar geleden toch een heel wat rustiger tijd. Toen was het nog eens een wat vrolijker leven. Vader ging naar iedere jaarmarkt en ze konden geen taveerne voorbij komen of Vader legde daar even aan. Maar nu schijnt Vader met dat alles gebroken te hebben. Vrienden heeft hij ook al zo weinig, niemand schijnt aan Vader iets meer te vinden. Vroeger was dat toch zo heel anders . . .

„. . . Doch ik ben ellendig en nooddruftig, o God, haast U tot mij. Gij zijt mijn Hulp en mijn Bevrijder. Heere, vertoef niet.”

Het is ineens of deze woorden Rokus weer uit z'n gepieker tot de werkelijkheid terugroepen.

Hoe had-ie ook zo kunnen zitten dromen! Maar ja, je kunt tenslotte je gedachten maar met één ding bezig houden en om eerlijk de waarheid te zeggen: Rokus heeft vanavond al heel slecht geluisterd.

Vader doet de Bijbel weer dicht, legt ze voorzichtig weg en gaat weer aan tafel zitten om een eenvoudig dankgebed uit te spreken. Moeder ruimt alles op en dan zit ons drietal nog even in de schemeravond rond de tafel.

Vader zegt niet veel. Sombere gedachten vervullen z'n brein en Moeder heeft al evenmin veel woorden.

Rokus verbreekt eensklaps de stilte en zegt: „Vader, moeten we nou zo verder leven? Zo houd ik het hier onmogelijk uit. Is me dat een godsdienst die we er nu op na houden? Ik gruw er van. Waarom al die verdeeldheid waarom al die haat en nijd? Het was vroeger hier veel beter!”

„Zwijg, Rokus,” zegt Moeder op strenge toon. „Zulke taal wil ik hier absoluut niet horen. Je bent tenslotte nog maar zeventien en kunt nog niet over die dingen oordelen. Neem je woorden in acht.”

Maar dat heeft juist een verkeerde invloed op het jeugdige gemoed van Rokus Meeuweszoon. Hij, die zo af en toe zo driftig kan zijn, slaat met z'n vuist op de tafel en zegt: „'t Lijkt hier de laatste tijd meer op een gevangenis dan op een ouderlijk huis. Er wordt maar zelden meer over gewone dingen gesproken. Als ik eens een lied wil zingen mag het niet. Zo kan ik wel doorgaan. 't Was vroeger hier zo geheel anders, zo gans en al veel vrolijker. En morgen zal het wel helemaal een vreselijke dag worden. De Zondag schijnt wel een buitengewone dag te zijn voor alle ketters.”

„Is 't nou genoeg, Rokus. Heb je nu je hart gelucht?”

Vader Meeuwes kijkt zijn enige jongen eens diep doordringend aan en als Rokus is gaan zitten schuift ieder z'n stoel vlak bij hem en zegt: „Rokus, m'n jongen, je hebt volkomen gelijk. 't Is hier voor jou stiller dan vroeger. Ik ben ook jong geweest; ik kan me heel best voorstellen dat jij het hier heel niet prettig vindt. Maar weet je hoe dat komt? Ons huis is van Koning veranderd. Vroeger was hier de duivel de baas. Toen waren we allen één, toen liet de duivel ons met rust. Hij wist toch wel dat hij ons geheel in z'n macht had. Maar kijk, dat is nu veranderd, jong. Helemaal veranderd ook. Sinds ik Koning Jezus als mijn Koning heb leren kennen, sinds die tijd is de vrede weg. Satan stelt alles in het werk om de oude toestand weer hier te herstellen, maar het zal hem niet gelukken, hoor. Want je Moeder en ik willen voor de Heere leven, voor Hem geheel en al. Rokus, Rokus, je bent nog jong, maar laat je toch niet door Satan gebruiken om hier twist en tweedracht te zaaien. Geef je aan de Heere over naar lichaam en ziel. Verlaat je niet op Maria of een der heiligen, want het zijn rietstaven die de hand doorboren. En wat de Zondag betreft, ook die wensen we hier voortaan naar de regel van Gods Woord te vieren. Al biedt men mij nog zoveel dukaten, ik zal geen keer naar Tertolen of Zierikzee varen. 'k Wens Gods dag te eerbiedigen, al zal het dan wel spoedig uitkomen dat ik een ketter ben.”

Stil heeft Rokus geluisterd naar wat Vader zegt. Hij ziet, dat er tranen over Vaders wangen lopen en daarom lijkt het hem het beste er maar mee op te houden. Misschien keert vader wel van z'n dwaalweg terug. Misschien gaan z'n Ouders morgenochtend wel weer mee naar de Mis. Net zoals ze kortgeleden ook nog deden. 't Zijn slechte kerkbezoekers, hoor. 't Is maar goed dat Pastoor Hubertus al een beetje begint te suffen en al oud is. Je zou het bij een ander niet moeten proberen! Maar ja, hij zit er maar mee. Hij zit eigenlijk tussen twee vuren hier in Tolseinde. Want vandaag of morgen

zal iedereen het weten dat zijn ouders kettters zijn. Aanhangers van die nieuwe leer, die vooral van Tertolen naar hier is overgewaaid. Daar heeft de veerdienst geen goed aan gedaan. Rokus hoopt maar dat het gauw zal overgaan. Misschien keert het oude leven van vroeger dan wel weer terug. 't Is te hopen, want zo is er ook niks aan.

Kalm en bedaard klimt de veermanszoon naar boven, om al spoedig alles vergeten te zijn. Beneden blijven Vader en Moeder nog wat napraten bij het kleine oliepitje dat op tafel staat.

Was hun enige zoon toch maar anders. Mocht hij ook maar die goede keuze doen.

„Dat kan de Heere alleen bewerken, Moeder,” zegt Vader Mecuwes als hij zich gereed maakt om naar bed te gaan. „Alleen, ik zie erg tegen de Zondag op.”

„En ik niet minder, man. Je moet denken, het is meer een zondedag voor ons geweest dan een rustdag.”

PASTOOR HUBERTUS HEEFT EEN SLECHTE DAG

Pastoor Hubertus van de Parochiekerk van de heilige Lodovicus te Tolseinde is een zeer goedaardig en zachtmoedig mens. Ver in de omtrek zal men moeten zoeken naar zijn evenbeeld. 't Is hier in het Land van Reimerswaal bekend dat hij eigenlijk al te oud is om z'n dienstwerk te kunnen verrichten, maar och, Tolseinde is maar een heel kleine Parochie en daarom kan hij tot heden hier nog blijven. Tolseinde heeft hem al meer dan vijftig jaren gehad en hij heeft geslachten zien komen en gaan.

Sandrien, de ook reeds bejaarde huishoudster, zegt altijd: „Heer Pastoor is te goed voor deze wereld, maar onze lieve Heer zal het hem wel dubbel vergelden.”

Ja, Pastoor Hubertus steekt gunstig af bij zoveel anderen van z'n soortgenoten in de achttien Parochies van het Land van Reimerswaal. Hij mag een voorbeeld genoemd worden van matigheid, vele anderen benijden hem z'n ingetogenheid en op heel z'n handel en wandel kan niemand een aanmerking maken.

„Onze Pastoor heeft eelt op z'n knieën,” zeggen de inwoners van Tolseinde vol trots. „Hele nachten ligt hij te bidden voor ons zieleheil.”

Sandrien weet te vertellen, dat hij op stormachtige voor- en najaarsnachten, als de golven de dijken van Tolseinde en omstreken beuken, niet op bed komt. Dan ligt hij maar te bidden en wie zal de gebeden kunnen tellen die Pastoor Hubertus opzendt tot heil en bescherming der aan hem toebetrouwde schapen?

Eelt op de knieën! Zulken moet men in deze landstreek met een lantaarntje zoeken. Zo de priesters, zo het volk. Reimerswaal en omstreken staan bekend om hun goddeloosheid en zorgeloosheid. Rang noch stand schijnt hieraan te ontkomen. Van de kastelen tot de kleinste hutten leeft men in brooddronkenheid en hunkert men naar de op gezette tijden wederkerende jaarmarkten in de stad Reimerswaal. Geen priester die een woord van vermaan doet horen. De meeste Pastoors hunkeren er al evenzeer naar als de aan hen toebetrouwde zielen. Alleen Pastoor Hubertus kan nog wel eens een vermanend woord richten tot zijn kerkvolk, maar och, het is als de stem eens roependen in de woestijn. Tolseinde doet in niets onder voor Lodijke, Steenvliet en andere dorpen.

Heerom immers zal wel voor hen bidden en hun zaken weer in orde

brenge. En 't wordt goed betaald ook. Moet je maar eens in de grote keuken van de pastorie komen. De zolder hangt vol met gerookte hammen en worsten en dikke zijden vet spek. Geen wonder, dat de beide bewoners er zo glanzend en welvarend uitzien. Neen, Tolseinde zou haar Pastoor niet gaarne willen missen. Hij is nog nooit op z'n vingers getikt wegens de een of andere nalatigheid, zo wordt er alom verteld.

Maar vandaag heeft de oude Pastoor toch al een heel slechte dag. Ja, Sandrien ziet het wel. Heerroom is niet gewoon. Er ligt een onvriendelijke trek op z'n altijd zo vrolijke gezicht. Moet 't morgen zó Zondag worden? Wat zou er aan mankeren? Zal ze 't hem eens even vragen? Want het was tóch al zo'n vreemde dag geweest! Twee keer was er een grote verzegelde brief bezorgd en een half uur geleden was Pastoor Hillebrand nog bij hem geweest. Die was net weg en er waren schijnbaar nog al harde woorden gevallen. In elk geval: Zij had de gast uitgeleide moeten doen, iets, wat anders Heerroom altijd deed. Kijk, nu zat hij nog zo stuurs voor zich uit te kijken. Er was stellig iets, maar ze heette geen Sandrien als ze dat er niet uit kreeg. Wacht maar even. Ze wist precies hoe ze hem vangen moest, ze was hier al zovele jaren in dienst. Ze zou voor hem iets lekkers klaar maken, iets waar hij ontzettend veel van hield. Wacht maar.

Sandrien loopt naar de keuken en haalt van de zolder een heerlijke gerookte ham. Kijk, twee, drie plakken zijn wel genoeg. Dan vlug naar de kelder en nu twee roomverse eieren gehaald. Nee maar, 't zijn me toch een kokkers. Zie zo, dat samen op het vuur bakken en dan met een flinke kan bier hem dat ineens voorzetten. Straks zal zij wel eten, maar ze moet weten wat er is. Als-ie nou maar niet op de lucht afkomt. Want wat ruikt dat heerlijk. He, he, straks zal ze ook zoiets voor zichzelf klaarmaken, als haar nieuwsgierigheid bevredigd is.

„Alstublieft, Eerwaarde, U zult wel moe zijn na zo'n drukke dag en dan zijn gebakken eieren met ham niet te versmaden. Geeft ook weer kracht voor de komende dag. Eet naar hartelust.”

„Moe? Moe? Hoe kom je er bij! We kennen elkaar toch al langer dan vandaag. Ik heb juist heel weinig uitgevoerd vandaag. Nee, moe ben ik niet, maar alleen wat ontevreden. Wat me nog nooit overkomen is, is vandaag gebeurd. Twee brieven op één dag.”

„Nou, Eerwaarde, dat is nog niet zo'n slecht teken. Men toont nog wel enige belangstelling voor U hier te hebben. Trouwens, anders was ook Pastoor Hillebrand hier niet gekomen. U moet dit bedenken: U wordt al een dagje ouder. Men kan U wel eens plotseling moeten missen, en daarom toont men wel terdege medeleven met U hier op Uw ietwat eenzame post.”

„Ga zitten, Sandrien, ga zitten, dan kan ik eten. Je snapt er totaal niets van. Ga zitten, maar bedenk: Wat ik je nu vertel, mag niet verder komen dan deze vier muren. Begrepen?”

„Jawel, Eerwaarde. Maar ik zou zo zeggen: Eet U maar eerst: de avond is nog lang.”

„Nee, nee, Sandrien, ik moet m'n opgekropt gemoed even luchten. Wat me nog nooit is overkomen, is vandaag gebeurd. Men wantrouwt me, men verdenkt me van...”

„U wantrouwen? U verdenken?” En Sandrien doet net alsof ze mede verontwaardigd is. „Och, och, mijnheer Pastoor, wat is dát vreselijk. Heb ik niet altijd gezegd dat het Land van Reimerswaal een zeer goddeloos land is? Het maakt zich rijp voor het oordeel. En dat te meer nu er ook al enkelen zijn die met onze heilige Moederkerk hebben gebroken.”

„Ja, dat is het em nu juist, Sandrien. En weet je wat het ergste is? Men verdenkt mij er van dat ik in stilte met die ketters heul. Dat ik een vriend ben van de Lutheranen en daarom niet krachtig genoeg tegen hen optreed.”

Sandrien is van haar stoel opgesprongen en zegt: „U verdenken? U een Lutheraan en ketter? Maar dat moet nog vanavond in het reine worden gebracht. Laat mij dat maar eens opknappen. Ik ga vanavond nog naar de stad Reimerswaal, koste wat het kost, om daar Uw onschuld aan te tonen. U ontving immers twee brieven? Ja, ik zag het wel aan het zegel dat ze afkomstig waren uit Reimerswaal, maar dat ze dát van U durven zeggen, vind ik gemeen. Ik maak me dadelijk reisvaardig.” En Sandrien bonkt met haar ene vuist zo hard op de tafel dat het bierglas van Pastoor Hubertus neigingen vertoont om om te vallen.

„Ga zitten, Sandrien, ga zitten. Stel je niet zo aan. He, ik voel me al wat opgelucht nu ik je een en ander heb verteld. Blijf nu ook kalm, ga weer zitten en luister naar mij. Jij gaat niet naar Reimerswaal.”

„Maar, Eerwaarde, Uw goede naam, Uw eer is er mee gemoeid. Mogen ze dat van U zeggen, mogen ze U zó verdenken? Leugens moeten zo gauw mogelijk de wereld uit. 't Is geen kleinigheid wat men van U zegt. Ketterse gevoelens! Meeheulen met dat Lutherse gespuis. 't Mocht wat! Ik weet en ben ervan overtuigd, dat U ze net zo fel haat als ik. Maar omdat er hier in Tolseinde geen zijn, daarom hoeft U er nog niet tegen te waarschuwen! Komen die tijden, dan komen die plagen?”

Sandrien is weer opgestaan, maar als ze met een vuurrood hoofd weer gaat zitten, zegt Pastoor Hubertus: „Nu weet ik toch, Sandrien, dat jij niet weet wat er in Tolseinde te koop is. Je moet er maar niet van schrikken maar, naar men zegt, wonen er hier in ons dorpje twee. Onze heilige Moederkerk heeft bij twee mensen alle crediet verloren.”

„En dat zijn? ... En dat zijn? ...” Sandrien slaat van verbazing een kruisteken als wilde ze zeggen: „Maar hoe is dat mogelijk? In Tolseinde ketters?”

„Ken je veerman Meeuwes en zijn vrouw? Nu, die zijn het. Er zijn overtuigende bewijzen dat ze onze Kerk de rug hebben toegekeerd en zelfs heimelijk ketterse boeken invoeren in het Land van Reimerswaal.”

„Is dat waar? Zijn dat zulke doortrapte gemene mensen? Is er al reeds

één huis ongeneeslijk besmet? O, dat alle heiligen hen mogen straffen. Wie had dat nu kunnen denken.”

„Zie maar, Sandrien. Maar nogmaals, het blijft een geheim dat ik je brieven voorlees. Kijk, hier heb ik een brief, gezonden door Heer Adriaan van Lodijke aan de geestelijkheid van Reimerswaal. En daarop is gevolgd een brief van de geestelijkheid van Tertolen van dezelfde strekking en inhoud. En ook het bezoek van Broeder Hillebrand ging hierover. Alles goed en wel, maar dat geeft hun nog geen reden om mij te verdenken van ketterse gevoelens!”

„Juist, Eerwaarde, juist Uw naam is vreselijk beklad. U kunt onmogelijk meer gaan, maar als ik nu eens ging. O, wat is dat vreselijk. Zoveel jaren trouwe dienst en nu dit nog.” Sandrien buigt zich vlak bij het oor van Pastoor Hubertus en zegt dan heel zacht: „Heer, Pastoor, wát ze ook van U mogen zeggen, nooit zullen ze U van dronkenschap of dergelijke zonden kunnen beschuldigen. En dat is bij velen ver zoek. Laten we het nu maar eerlijk bekennen. Velen weiden de schapen enkel om de wol. En dat niet alleen, maar sommige herders zijn nog schurftiger dan de schapen. Wat waar is moet gezegd worden.”

„Sandrien, zwijg! Of anders zullen we op deze Zaterdagavond nog ruzie krijgen. Je moet de gebreken der zieleherders zo niet opnoemen. Ik zie ze zelf ook wel, maar om ze zo maar vrij uit te spreken, foei, doe dat niet. De genademiddelen onzer Kerk reiken ver, ook voor Pastoors en Priesters.”

„Nou ja, ik heb me misschien dan wat te kras uitgesproken, maar mijn gemoed zit vol. En als het aan mij lag maakte ik nog vanavond de reis naar Reimerswaal, maar om U niet al te zeer te ontriefen zal ik er vanaf zien.”

Sandrien is naar de keuken gesloft. Haar hoofd is vervuld met velerlei gedachten. Nee, daar had ze nou in het minst niet aan gedacht. Dat nou die veerman en zijn vrouw kettters waren. Maar achteraf bekeken heeft ze beiden al een poosje niet in de vroegmis gezien. Maar, och ja, er worden er wel eens meer gemist die ergens elders hun godsdienstplichten vervullen. Het leven van een veerman is nu immers ook niet bepaald rustig te noemen. Morgenochtend maar eens goed opletten.

In de grote voorkamer ledigt Pastoor Hubertus met een paar flinke teugen de bierkan en gaat nog even behagelijk in een stoel zitten. Ook hij heeft zijn problemen deze avond, en weet niet hoe hij dat zaakje moet aanpakken. Maar er moet iets aan gedaan worden. Alle schijn moet vermeden worden, dat hij ook maar enigszins ketterse gevoelens heeft. Ook hij is een warm aanhanger van de leer der Moederkerk. En terwijl Pastoor Hubertus een paar keer de kamer op en neer loopt, mompelt hij zacht: „Sandrien, Sandrien, wat was je oordeel scherp over mijn ambtgenoten in het Land van Reimerswaal. Maar gelijk heb je. Maar ja, die genademiddelen der Kerk, wat reiken ze ver!” En dat is voor de dorpspastoor van Tolseinde toch nog weer een lichtpuntje.

EEN ZONDAGMORGEN IN TOLSEINDE

Zo brak de Zondag aan voor het zo rustige dorpje Tolseinde. Geen der dorpelingen die op die dag enige arbeid verrichtte. De velden waren een toonbeeld van rust na een week van hard werken. Hier en daar staan nog wat schoven, maar het meeste koren is reeds binnengehaald.

Rust en vrede heersen ook in het huisje van Veerman Meeuwes. De angst en onzekerheid van gisteravond schijnen opeens verdwenen te zijn. Vader en Moeder zijn beiden verkwikt ontwaakt en als ze met hun drieën aan tafel zitten zegt Rokus opeens: „Wat doen we nu vandaag, Vader, als er zich iemand aanmeldt voor de overtocht?”

Vader kijkt z'n jongen eens recht in 't gezicht en antwoordt: „Dan zeggen we dat er zes dagen zijn voor ons zelf, maar dat de Heere wil dat we één dag zullen rusten. 'k Hoop dat we daarin getrouw mogen zijn en niemand naar de ogen zien. Dan zal de Heere ons zeker niet beschaamd doen uitkomen.”

„Maar als het dan eens Heer Adriaan van Lodijke is?”

„Dan nog standvastig blijven, koste wat het kost. Want Gods gebod moeten we hoger achten dan menselijke bevelen. Dit weet ik wel. De Heere heeft Zich niet onbetuigd aan ons gelaten ook deze nacht. Zo zwaarmoedig als we gisteravond zijn gaan slapen, zo blijmoedig mochten we ontwaken, nietwaar Moeder?”

Moeder Meeuwes knikt van ja en zo praten ze nog een poosje door. Ook Rokus is heel anders dan gisteravond. Hij vindt het zelfs helemaal niet vreemd, dat geen van drieën naar de vroegmis is geweest. 't Lijkt al net of dat er niet meer bij behoort, en ze ook niet meer bij de overige dorpsgenoten behoren. Ja, dat is zo maar vanzelf gegaan. Rokus kan er ook geen nadere verklaring van geven. Zelf haalt hij deze morgen gewillig de Bijbel en luistert aandachtig naar het voorlezen. Ineens voelt hij er de grote waarde van dat Vader dat kan. Hoevelen in Tolseinde die geen letter kunnen lezen. Wat klinkt dat toch heel anders dan datgene wat Pastoor Hubertus altijd stamelt. Je verstaat er soms geen woord van. Maar dit verveelt hem geen ogenblik. Vader heeft een mooie geschiedenis uitgekozen, die van David en Goliath. Hij begrijpt er nog wel niet alles van maar als Vader klaar is en de Bijbel nog open laat liggen zegt Moeder: „Zie je wel dat men met de slingerstenen van Gods Woord zelfs reuzen aan kan? O, hadden we toch eens iets meer van dat geloof van David, we zouden voor geen vijand terug-

deinzen. We hebben enkel Gods Woord te gebruiken en de grootste reus zal vallen.”

„Inderdaad vrouw, maar vergeet nooit dat het niet in eigen kracht zal gaan. David ontving kracht van Boven en vermocht alles. Wie had dat kunnen denken?”

Nog maar net heeft Vader de Bijbel boven gebracht, of er houdt een ruiter stil vlak voor hun huisje. Hij daalt de stenen trap af, klopt een paar keer op de voordeur en roept dan heel hard: „Zorg dat over een uur de „Sinte Anna” gereed ligt voor een overtocht naar Tertolen, zulks in opdracht van Heer Adriaan van Lodijke.”

Vader loopt naar de voordeur en zegt: „Wil aan Uw Edele Heer berichten dat veerman Meeuwes te allen tijde voor hem klaar staat, maar dat er op Gods dag in mijn huis wordt gerust.”

De bode kijkt Vader aan en zegt: „Weet U wel, dat wie zó spreekt zich de toorn van de Heer van Lodijke op de hals haalt? Weet U wel dat er strenge maatregelen genomen zullen worden?”

„Liever de toorn en wraak van mensen dan het ongenoegen Gods mij op de hals gehaald”, zo vervolgt Vader. „Zeg dat ook aan Uw Heer. Morgen ben ik een hele dag te zijner beschikking, maar vandaag niet.”

„Vervloekte ketter!” sist de bediende. „Vervloekte stijfkop! Maar heel het Land van Reimerswaal zal weten dat men mijns Heren bevelen zo maar niet kan ontduiken.”

De man staat reeds boven aan de dijk. Het paard krijgt de sporen en draaft in de richting van het kasteel Lodijke. En in het kleine huisje blijft een drietal mensen ietwat geschrokken achter.

„Dat is nou Goliath, vrouw!” zegt veerman Meeuwes. „Straks volgt er een nog veel grotere. Maar als ik de juiste slingerstenen nu maar kiezen mag, dan zal het voor ons nog goed aflopen. Kom, laten we de Heere aanlopen om kracht te ontvangen.”

Daar liggen er drie geknield voor hun rieten stoel en Vader Meeuwes draagt de Heere al hun noden op. Vraagt ook om getrouwheid, smeekt om wijsheid in dit zo moeilijke geval. Ja, er leeft iets in zijn hart van dat geloof van David, maar vrouw Meeuwes is al haar rust en standvastigheid kwijt.

„Maar denk er om, 't kan ons het leven kosten. Want nou maken ze er natuurlijk uit op, dat we kettters zijn. Ik vrees die Heer van Lodijke, omdat ik hem enigszins ken. Als je het nou toch eens één keer deed en je zei het hem dan openlijk dat je het niet meer kon doen.”

„Vrouw, ik herhaal het: Liever een gerust geweten, dan de Heere ongehoorzaam. Laten we het met Hem wagen, dat is nog de veiligste weg. Laat komen wat er komen zal.”

En dan — zich tot Rokus wendend — zegt Vader: „Jongen, het verblijdt me dat je zo eensgezind bent. Denk er vooral aan: Dan ga je er niet op

vooruit. Maar het einde zal vrede zijn en dat moeten we er allemaal voor over hebben. Houd vol, m'n jongen, houd vol, je zult er nooit spijt van hebben. Kom, laten we nog eens zien wat er op zolder is weggeborgen. Er is vast wat goeds bij voor de Zondag." Vader is weer naar boven geklauterd en als hij in een oude kist wat heeft gerommeld komt hij met een boek naar beneden.

„Kijk vrouw, kijk Rokus, da's betere kost dan al die sermoenen van Pastoor Hillebrand of van wie ook. Juist deze week heb ik het uit Tertolen meegebracht. Maar 't is alleen zo jammer dat ik het niet mag houden. 't Is geleend, dus we zullen er goed op moeten passen. 't Is een doorwrocht werk van onze grote Reformateur Doctor Maarten Luther."

Rokus kijkt eens naar de eerste bladzij en leest wat daar met grote letters staat: Van den knechtelijken wil.

„Ziezo", gaat Vader verder, „dat gaan we nu eens samen lezen. Mocht de Heere het zegenen, dan zal het alles niet tevergeefs zijn geweest."

ONRUST OP KASTEEL LODIJKE

„Heb ik 't niet gedacht!” buldert Heer Adriaan. „Is die kerel d'r even goed ingelopen. Ja, ja, zo kun je nog op de beste manier kettters onderschep- pen. Maar varen zal-ie. Wie heeft het ooit gewaagd, om voor de Kasteel- heer van Lodijke niet te doen wat hij beval?” En weer slaat hij ruw met de vuist op tafel en laat zien dat het menens bij hem is.

't Mocht wat! Wat verbeelde die veerman zich wel? Zoëven was de bediende teruggekomen met de boodschap dat er op Zondag niet naar Tertolen werd gevaren. O, al dadelijk was Heer Adriaan in woede uitgebar- sten en had talrijke verwensingen geuit aan het adres van die koppige veerman. Had hij hem daarom al zo lang in dienst? Was-ie daarom met hem overeengekomen, jaren geleden reeds, dat hij naast een particulier veerbedrijf ook altijd als het moest de „Sinte Anna” zou sturen waarheen Heer Adriaan het beval? En 't was altijd goed gegaan ook. Nooit geweigerd, zelfs niet als het mistig was. Maar Heer Adriaan had het dan toch maar ineens goed voor elkaar. Die veerman Meeuwes was de ketter. Moest je maar eens van de bediende horen wat hij er allemaal bij aanhaalde uit dat Boek van die kettters. Ja, ja, zo waren die lui nou cenmaal. Ze gebruikten dat Boek overal bij. Je kon ze er dadelijk aan herkennen. 't Was hun schijnbaar een tweede natuur geworden veel over die dingen te spreken. Nee, dan nog maar liever Rooms dan om zo te moeten leven. Bah! was me dat een godsdienst. Maar de „Sinte Anna” moest en zou vandaag naar Tertolen varen. Had hij daarom nu een uitnodiging gehad om te komen op het dorpsfeest van de jongste zoon van de kasteelheer van Poortvliet?

Weer slaat hij met de vuist op tafel en zegt: „Machteld, hoor es even. Is hij er nou niet prachtig ingelopen? Heb ik het je deze week al niet voorspeld? Er bruist kettters bloed daar in Tolseinde. Als we dat niet tegengaan is het te vrezen dat er nog meer zullen komen. Is me dat ook een volk. Maar goed dat Pastoor Hillebrand er ook al van afweet. Die zal er wel een eind aan maken. Maar vooruit, maak je klaar, over een kwartier vertrekken we. We zullen wel eens zien wie machtiger is, de Heer van Lodijke of die veerman daar van Tolseinde.”

Vrouwe Machteld legt haar arm op Adriaan's schouder en zegt: „Kalm aan, rustig aan. Maak je toch niet zo druk. Dacht je nou heus dat hij niet voor je vaart? Maar dan moeten we het niet op zo'n gebiedende toon vragen.

Waarom zal die man daarginds dat niet doen? Alleen, we moeten rustig blijven en dan komen we best in Tertolen. Je had die knecht er niet heen moeten sturen. Had dat hele zaakje nu eens aan mij overgelaten."

Maar deze woorden van de kalme Machteld werken juist bij Heer Adriaan als olie in het vuur. Hij stampet heel hard met z'n voeten en zegt, schuimbekkend van woede: „Aan jou overlaten? Aan de kasteelvrouwe alles overlaten? Och, dan komen we er zeker niet. Je kent dat gespuis nog niet voldoende. Je denkt zeker, dat ze net zo gewillig zijn als jouw heiligen, he? Dat ketters zo maar om te praten zijn. Wat denk je dan toch wel? Ze laten zich desnoods verbranden! Maar die kerel — en Heer Adriaan wijst in de richting van Tolseinde — die kerel zal z'n verdiende straf ook niet ontgaan. Is hij d'r even prachtig ingelopen? Heeft hij even kleur bekend? Ja, ja, Pastoor Hillebrand heeft het wel goed voor elkaar gemaakt. Beter kan het niet. Want 't is een ketter, en hangen zal-ie, ook al zou hij ons overvaren."

Heer Adriaan is weer een weinig gekalmeerd en dan gaat hij verder: „Dit wil ik wel zeggen: Als hij weigert de „Sinte Anna" naar Tertolen te varen, zit hij vanavond nog in de gevangenis van Reimerswaal. Ha! Dan zullen we ook spoedig hier de eerste brandstapel zien opgericht tot afschrikwekkend voorbeeld voor alle verlaters der Kerk. Aan mij zullen ze een kwade hebben, dat verzeker ik ze. 'k Mag dan niet zo'n vrome broeder zijn, maar vanaf heden ijver ook ik voor onze heilige Moederkerk."

„Geloofd zij Maria!" zegt Vrouwe Machteld. „Zij heeft dat bewerkt, Heer Adriaan. O, dit is een blijde dag, nu jij ook weer toont dat je het zieleheil van zovelen op het oog hebt. Wie had dat ooit kunnen denken of vermoeden. Wie had nu kunnen denken dat die vervloekte Luther met z'n aanhang de oorzaak er van was dat jij weer liefde gaat gevoelen voor onze Moederkerk."

En terwijl ze dat zegt slaat ze enkele malen het kruisteken en vervolgt dan: „Maar laten we dat hele geval nu kalm aanleggen. Dan komen we vast in Tertolen. Kom, ik ga nog even de kleine Bernardus gedag zeggen. Kijk, het rijtuig komt al voor."

Als Vrouwe Machteld zich over het nog slaperig jongske heen buigt vallen er tranen van blijdschap op het kussen. „Dag, Bernardus, tot morgen, hoor. Vergeet vooral niet de gebeden te bidden. Blijf nog maar wat rusten, je was ook gisteravond zo laat in bed. Straks komen ze je halen, hoor!"

Ook Heer Adriaan neemt afscheid van z'n zoontje en als hij Vrouwe Machteld even aankijkt, ziet hij een pijnlijke trek op haar gezicht.

„Weer niet helemaal in orde? Zeker te moe? Je hebt je toch niet te druk gemaakt? Kom mee, een tocht over de Schelde zal je goed doen. Stap maar vlug in."

Reeds staat een der bedienden bij het portier van de mooie glanzende koets. De kasteelvrouwe stapt in en als ze wegzakt in die fluwelen kussens, zegt ze: „Hè, hè, dat is nou nog eens een heerlijk zitje, daar bekomt een mens van."

Ze rijden door vruchtbare landouwen en langs prachtige boerderijen. Ieder groet het deftig gezelschap in de mooie reiskoets. Af en toe, als de koets door een der kuilen van de weg rijdt, komt er een ietwat pijnlijke trek om Vrouwe Machtelds mond. Heer Adriaan ziet het wel. Maar gelukkig, ze zijn er bijna. Kijk, ginds is reeds de kerktoeren van Tolseinde. In de verte kun je de „Sinte Anna” al zien liggen.

„Adriaan! Heilige Moeder Gods, help mij! O, laten we teruggaan!” Heer Adriaan ziet het al. Z'n vrouw is in zwijm gevallen. Grote druppels zweet pieren zich op haar voorhoofd. De koetsier heeft ook de angstige roep gehoord. De koets staat al stil, het portier wordt geopend en twee sterke mannen tillen voorzichtig de kasteelvrouwe van Lodijke uit de wagen. Het is daarbinnen ook zo warm. Wacht, eerst een reisdeken neerleggen en dan de zieke er op. Zie maar, dat helpt. Ze opent haar ogen weer.

„A-dri-aan, A-a-dri-i-aan, ik ga sterven, roep de pas-toor. Zorg goed voor Ber-nar-dus . . .”

Met moeite komen de woorden over haar lippen. Een valse kleur vertoont zich op haar gelaat. De koetsier is reeds met de koets weggereden om Pastoor Hubertus te halen. 't Geeft ineens een hele drukte in het anders zo stille Tolseinde.

Daar aan de kant van de dijk strijdt Vrouwe Machteld haar laatste strijd. Nog eenmaal openen zich haar ogen, nog eenmaal wil ze spreken, maar er komt geen woord over haar lippen. Radeloos kijkt Heer Adriaan haar aan.

„Zullen we de chirurgijn ook nog halen, Machteld?” Maar er komt geen antwoord meer. Haar pols staat stil, de Kasteelvrouwe van Lodijke sterft op een stille plek aan de zeedijk van Tolseinde. En als een kwartier later de dorpspastoor komt aangereden is zijn hulp niet meer nodig.

Diep verslagen zit Heer Adriaan op zijn knieën naast haar. Is dat nu het einde? Moet hij zo de reis beëindigen? Reeds komen er tientallen nieuwsgierigen, reeds weet ieder in Tolseinde wat er gebeurd is en al spoedig is het in de verre omtrek bekend dat er op Kasteel Lodijke een dode is.

Als een totaal verslagen man keert Heer Adriaan naar Lodijke terug. Dat die reis nu zó moest eindigen. Neen, dat had hij ook niet kunnen denken. Hij heeft een gevoelige slag ontvangen. Machteld, z'n geliefde vrouw, moet hij voorgoed missen. Gelukkig maar, dat hij haar vanmorgen nog heeft verteld, dat ook hij voortaan anders zal gaan leven. Maar het zal hem een flinke som gelds kosten om verzekerd te zijn van de zielerust der overledene. Och, wat jammer, dat haar geen geestelijke bijstand meer kon worden verleend. Ze is gestorven zonder gesterkt te zijn door de genademiddelen der alleenzaligmakende Moederkerk.

Maar ook dat zal wel in orde komen.

Ja, het zijn moeilijke dagen voor Heer Adriaan. Machteld staat opgebaard in een der zalen van het kasteel. En als vijf dagen later haar ontzielde lichaam wordt bijgezet in het familiegraf, heeft Heer Adriaan van Lodijke aan elk der achttien parochiekerken in het Land van Reimerswaal een flinke som geschonken, opdat er vele missen zullen worden opgedragen voor de ziele-rust van de overleden kasteelvrouwe.

„T MOET ER DAN TOCH MAAR EENS VAN KOMEN”

„’t Is een rusteloze dag,” zegt Pastoor Hubertus, als hij vanuit de eetkamer de huiskamer van de grote pastorie binnenstapt. En daar is Sandrien het roerend mee eens.

Het was al in de vroege morgen begonnen. Twee ernstige zieken vroegen om geestelijke bijstand. En nu zo juist weer dat treurig sterven van Vrouwe Machteld van Lodijke. Jammer, dubbel jammer, dat men hem niet eerder had geroepen. Nu was hij te laat gekomen en dat speet hem erg. Och, maar daar moest hij zich nu maar overheen zetten. De kerk van de heilige St. Ludovicus zou er wellicht toch wel bij varen dat ze was overleden. Kom, er was nog wel iets anders te doen. Pastoor Hubertus moest ook acht geven op de afgedwaalde schapen. En ja, die veerman was in de week zo vaak weg, misschien was een gesprek op Zondag nog wel het beste.

„Sandrien! Sandrien!”

„Ja, Eerwaarde, wat is er?”

„Och, hoor nou es even, ik merk toch dat ik al een dagje ouder word. Maar kun je me nou nog es precies vertellen, hoe die aartsketter daarginds in Duitsland met z’n voornaam heet. Want dat is me nou toch totaal ontschoten en ik kan er maar niet opkomen.”

„Maarten, Eerwaarde, Maarten Luther. Of nog langer: Doctor Maarten Luther.”

„O ja, hoe kan ik dat nou vergeten. Hoe kan me die naam nou toch ontschoten zijn. Laat ik het nou goed onthouden, want ik zou al een heel gek figuur ginds slaan als ik dat niet wist.”

„Nou, sterkte hoor, Eerwaarde. En als U zo’n ziel kunt redden van het eeuwige verderf, het zal U aangenaam maken bij al onze heiligen. Maar vergeet dit niet: Die veerman is niet dom. Men heeft mij nog juist verteld dat hij hele nachten in ketterse boeken zit te lezen. O, o, was hij maar net als de meesten in Tolseinde. Kon hij maar niet lezen. Maar dat is ’t em nu juist, de mensen zijn in onze dagen veel te geleerd. Dat verwekt maar narigheid en onrust.”

„Je hebt schoon gelijk, Sandrien. Maar kom, ik moet weg, je weet waar je mij kunt vinden. Nu, gegroet hoor.”

Pastoor Hubertus slaat de zware deur achter zich dicht en wandelt rustig voort. Ja, het moet er dan maar eens van komen. Vanmorgen heeft hij weer goed opgelet, maar ze waren geen van drieën ter kerke gekomen. En toch zijn ze thuis. Kijk maar, hij ziet voor het kleine raampje iemand zitten. O, dat is de zoon. Zou deze ook al? . . . Maar neen, hij gaat weg. Zou hij de Pastoor al hebben gezien? Nu nog die nare stenen trap af. Wat is die steil. 't Valt heus niet mee voor een oude man om naar beneden te komen. Dat zal straks beter gaan.

„Vader, daar is-t-ie.”

Rokus behoeft het maar één keer te zeggen en Vader begrijpt alles. Snel wordt alles weggeborgen, dan gaat Vader bij de haard zitten om zich een houding te geven, en als enige ogenblikken later Pastoor Hubertus binnentapt is het of er niets veranderd is.

„Goede middag!” zegt de oude pastoor en gaat in z'n volle lengte in de deuropening staan.

Als alle drie de pastoor gegroet hebben en hem een plaatsje is aangewezen in het hoekje bij het raam, begint de zieleherder van Tolseinde al dadelijk te spreken. Even haalt hij het mooie weer er bij en dan het zo plotselinge sterven van de Kasteelvrouwe van Lodijke om zich dan ineens tot Vader te wenden met de vraag: „Waarom zie ik de veerman zelden of nooit meer in de kerk? Soms gebiecht in Tertolen of Zierikzee?”

„Neen, Eerwaarde, zover zoek ik het niet. Maar ik mag rechtstreeks tot de Heere gaan, zonder een der heiligen als tussenpersoon of voorbidder.”

„Wel, wel, dan zijt gij veel knapper en wijzer dan Uw dorpspastoor. Ik hoop volgende maand vijf-en-tachtig te worden, maar die weg die ik al jaren bewandeld heb, lijkt me de beste en de gemakkelijkste. Tevens ook de veiligste, als ge tenminste uw waarachtig zieleheil op het oog hebt. Ik raad u dan ook ten zeerste aan terug te keren tot de paden van vroeger. Is er ooit iemand niet wel bij gevaren? Of zult ge als een ontrouw zoon der Kerk sterven?”

„Eerwaarde, ik hoop te sterven uit genade, zonder enige verdienste mijnerzijds. En omdat die leer in verachting is in Tolseinde's Kerk, daarom hoop ik er geen voet meer in te zetten, benevens mijn vrouw en zoon. We kunnen er wel lang en breed over praten, maar dat is het waar alles om gaat: De Roomse Kerk heeft een helpende Jezus, maar wij hebben een volkomen Zaligmaker. Er behoeft van ons niets meer bij, er kan ook niets bij, dat zou God van Zijn eer ontroven. We hopen . . .”

„Zwijg, Meeuwes, zwijg! Ik wil zoiets niet horen. Wat ik vermoedde is nu zekerheid. Gij zijt een ketter, een volgeling van die gehate Luther. Gij verbreidt die pestleer hier ook in Reimerswaal en omstreken. Maar dat kan U en de Uwen het leven kosten. Weet ge, dat er onder de Lieve Monsteroren in Zierikzee zeer velen gevangen zitten?”

„Weet U, Eerwaarde, dat men daar zelfs Psalmen kan horen zingen

midden in de nacht? U bent bijna vijf-en-tachtig jaar, maar wáár in heel deze landstreek doet men dat? Men zwerft liever van de ene taveerne naar de andere. Men schijnt dan pas goed Rooms te zijn, als men dronken en vloekend langs de straten kan lopen. Zijn die mensen dan een pest, die in de grootste ellende nog een lied kunnen zingen? Ja, zelfs die op de brandstapel nog voor hun vijanden bidden? Verklaar dat nader als U het kunt, Eerwaarde."

„Hersenschimmen, niets dan hersenschimmen! Die ketters hebben zich nu eenmaal een ideaal gesteld. Ze praten nu eenmaal gaarne die dwaze Luther na. En daarom doen ze dat. Maar ik wil hier zeer kort zijn. Mijn leeftijd brengt mede dat ik geen lange twistgesprekken hier ga houden. Ge stemt schijnbaar allen in met de nieuwe leer, welnu, tot morgenavond krijgt ge de tijd dit alsnog te herroepen. En zo niet, dan moeten wij als zieleherders maatregelen gaan nemen. Want ge doet als veerman een dwaas werk. Ge verbreidt door middel van ketterse geschriften ook nog die leer in deze landstreek. Voor zulke mensen moeten we dubbel waken. Ik herhaal het: Tot morgenavond en zo niet, de gevolgen zijn voor Uw rekening. Er is in Zierikzee nog plaats genoeg. Zoudt ge daar met Uw eigen veerboot naar toe gevoerd willen worden? Kom, ik zal U groeten en nog deze raad geven: Wacht U voor Zierikzee."

Vader Meeuwes wil nog wat zeggen, maar reeds is de anders zo goedmoedige dorpspastoor verdwenen en bestijgt met een vuurrood hoofd de steile dijk. Drie mensen blijven er achter, ieder nog eens nadenkend over al de woorden die ze zo juist hebben gehoord.

„Ik heb hem nog nooit zo kwaad gezien," zegt Moeder.

„Dat is 't em nu juist," zegt Vader. „Een Pastoor mag nog zo aardig zijn, maar als het op het punt van godsdienst aankomt, dan tonen ze soms in dubbele mate hun vijandig hart. Dan komt het weer eens duidelijk uit hoe vijandig zelfs deze mensen zijn. Want de leer van vrije genade heeft altijd veel tegenstand ondervonden. Maar ook deze Goliath zal het eenmaal moeten verliezen. Toch geloof ik, dat we hier niet kunnen blijven. We zullen ergens elders een wijkplaats moeten zoeken. Als 't vandaag geen Zondag was voer ik bij het donker worden reeds naar Tertolen. Want daar is het veiliger, veel veiliger dan hier."

„Bid, dat uw vlucht niet geschiede des winters, noch op de Sabbath," gaat Moeder verder. „Ja, want dat we vanaf heden vluchtelingen en ballingen worden, dat kan niet anders. Men duldt ons eenvoudig niet in de landstreek van Reimerswaal. Maar laten we nog even rustig alles afwachten. Misschien..."

„Vrouw, dan ken je de Roomse Kerk nog niet. Dan weet je nog niet welke bloedhonden er in Reimerswaal wonen. Mensen als Pastoor Hillebrand en de Minrebroeders laten ons niet met rust. Ik ben te vaak geweest in Zierikzee om te weten dat ze geslacht noch leeftijd sparen. Nee, we moeten na twaalfen vertrekken, om nog niet in hun handen te vallen."

Dan praten ze nog even over al de gebeurtenissen van die dag. Ook zij hebben gehoord wat er met Vrouwe Machteld van Lodijke is geschied en Vader zegt alleen maar: „God de Heere heeft alles in Zijn macht besloten. Maar ja, nu zijn we de ene strik ontkomen en zullen we nu in de andere gevangen worden? God moge ons sterkte geven, opdat we niet in eigen kracht onze weg mogen vervolgen. Maar gelukkig, de Heere heeft ons deze dag doorgeholpen, zou Gods Hand dan verkort zijn om nog verder ons te willen helpen? Daar zullen we ook voor het toekomende het oog op gericht moeten houden.”

„... NIET OP DE SABBATH”

Rokus, word dan es wakker, het is half één.”

Vader is op de donkere zolder geklommen en stoot tegen de kribbe, waarin eindelijk beweging komt.

„Toe dan, Rokus, kleed je aan en pak de spullen mee die je nodig hebt, we gaan dadelijk vertrekken.”

Hè ja, nu dringt ineens alles tot hem door. Ze gaan Tolseinde verlaten en naar Tertolen. Misschien wel voorgoed. Misschien zien ze hier nooit meer hun woninkje terug. Maar allo, lang tijd om te piekeren heeft-ie niet. Er moet voortgemaakt worden.

Als Rokus beneden komt staan er al twee zakken klaar. Het kleine oliepitje geeft een flauw schijnsel in het kamertje van veerman Meeuwes. Dat huisje zal straks leeg zijn. Morgenochtend zal hier niemand meer wonen. Rokus loopt nog eens langs de bekende dingen in de kamer, maar dan zegt Moeder ineens: „Vader, moeten we zó weg? Moeten we ons eerst niet afzonderen in het gebed en de Heere vragen of Hij ons zwakke pogen zegenen wil?”

„Inderdaad vrouw, inderdaad. Ik had zo gedacht: we moesten eerst nog eens een Psalm lezen, kijk, hier bovenin zit de Bijbel.”

Vader Meeuwes zet zich neer, de anderen luisteren met gespannen aandacht:

Die in de schuilplaats des Allerhoogsten is gezeten, die zal vernachten in de schaduw des Almachtigen. Ik zal tot de Heere zeggen: Mijn Toevlucht en mijn Burg, mijn God op Welke ik vertrouw.

Wat leest Vader langzaam, hoe ernstig klinken die woorden. Je voelt de stilte in de kamer aan. En als Vader de Bijbel weer sluit en de Heere om Zijn bescherming vraagt voor de overtocht, is het tijdstip van vertrek ook aangebroken.

Er klimmen in het duister van de zomernacht drie gestalten tegen de dijk, ieder met een pak op de rug. Maar geen der bewoners van Tolseinde ziet hen vertrekken. En als ze in het kleine haventje komen, ligt de veerboot al kant en klaar, precies zoals Vader haar Zaterdagavond heeft achtergelaten. De loopplank ligt al uit. De grote roeriemen plonsen door het water en als

ook het zeil nog een beetje wind opvangt zijn ze al spoedig buiten de haven. De Schelde golfjes klotsen tegen de boot aan.

Maar hoe nu? Tertolen is een stadje, de poorten zijn nog gesloten, je kunt hier onmogelijk te middernacht terecht. Ook dat weet Vader Meeuwes maar al te goed. Maar hij weet wel raad. Als ze bij een der zandbanken komen, gooit hij het anker uit en zegt: „Ziezo, voorlopig blijven we hier. Kijk, we kunnen om beurten wel een poosje waken, dan kunnen er steeds twee in een hoek van de kajuit slapen.”

Slapen? Maar daar denkt Rokus niet aan. Moeder is ook nog zo fris dat ze tegen Vader zegt: „Nee, hoor, laten we samen maar wakker blijven. Als we nou maar niet ontdekt worden door de een of andere schipper, dan zou alles toch nog mislukken. Of als ze in Tolseinde eens bemerken dat we gevlucht zijn en ze trachten ons in te halen met de „Sinte Anna”?” Nee, hoor, het is nog niet te zeggen, dat ze veilig Tertolen zullen bereiken.

Vader zit stil voor zich uit te staren. Ja, ook hij is nog niet helemaal gerust. Maar het is of de Heere hem ook in deze weg ondersteunen wil. Hij ontbloot zijn hoofd en dan bidt Vader alleen deze woorden: „Heere, red ons en dek ons toe met een slijp van Uw mantel.”

Wat is dat? Een kille mist wordt boven de wateren van de Oosterschelde zichtbaar. Ze komt als 't ware aanrollen, en nog geen kwartier later ligt de boot daar helemaal ingehuld.

„Ons gebed is verhoord,” zegt Vader. „Gods mantel bedekt ons volkomen. O, hadden we toch meer geloof, we zouden meer crediet hebben op God, dat Hij onze zaken richten zal.”

Traag gaan de uren voorbij. De slaap blijkt toch de sterkste te zijn en beurtelings staat er een op wacht om de anderen tijd te geven tot rusten. En ziedaar, als tegen een uur of zes de klokken van Tertolen heel in de verte beginnen te luiden trekt de mist op en kunnen ze verder varen, door niemand belemmerd.

Wie zou er ook een vermoeden van hebben, dat de Veerman van Tolseinde, die hier dagelijks komt, nu een vluchteling is? Niemand let op het drietal dat in de vroege morgen door de straten van het stadje loopt.

Vader heeft de boot netjes vastgelegd. Een ander moet hem maar losmaken. Maar voorlopig is Vader veerman af. En dat maakt hem toch wel een beetje weemoedig. Zal hij ooit nog het Land van Reimerswaal wederzien?

OP ZOEK NAAR EEN GEVLUCHTE VOGEL

Over het grote marktplein van Reimerswaal spoeden zich in de late nacht enkele zwarte personen naar de nog openstaande deur der grote kerk. Reeds heeft de torenklok haar twaalf slagen doen horen, als er nog een vijftal mannen aanwezig is.

„Zouden we nog even wachten, broeder Hillebrand?“, zo klinkt de ietwat sombere stem van een van hen.

„Wachten? Wachten? Waarop wachten? Dacht je nou heus dat we soms pas tegen het kriecken van de dageraad ginds in Tolseinde moeten zijn? Als het aan mij ligt wachten we nou es niet op Broeder Christoforus. Die is toch nooit op tijd. Misschien vergeet-ie het wel helemaal. Nee, laten we nou dadelijk gaan en we doen vast geen slechte vangst vannacht.“

Vijf minuten later rijdt er een wagen voor. Eerst stapt Pastoor Hillebrand in, gevolgd door een der Pastoors van Reimerswaal. Drie gerechtsdienaars gaan ook mede en als ze bij de West-poort der stad komen wordt deze voor hen geopend. Zie je wel, alles verloopt o zo vlot. 't Moet er dan nu maar eens van komen.

Stil zitten ze daar in de wagen, vol vertrouwen dat de koetsier hen wel op de juiste plaats zal brengen.

„Pastoor Hubertus van Tolseinde? Een beste man, maar erg, erg zwak in z'n optreden,“ zo begint Pastoor Dalebout het gesprek. „Als 't aan hem lag, liet hij ze allemaal leven. Nu, wie gaat nou ketters nog een dag of langer bedenktijd geven. Net tijd voor ze om weg te komen, als ze precies dag en uur weten.“

„Ik ben het volkomen met U eens, Broeder. Die man wordt te oud, maar och, wij knappen dat zaakje wel even op.“ En Pastoor Hillebrand slaat met de platte hand op z'n knie van louter pret. Ook hij zou dat geheel anders hebben aangepakt. Daar moesten de gerechtsdienaars al veel eerder werk van gemaakt hebben. Waarom nog langer gewacht, de bewijzen zijn er immers in overvloed?

„Ja, dat knappen wij wel op, Eerwaarde Heren,“ beaamt een van de medereizigers. Zierikzee heeft nog wel enkele ledige plaatsen of anders moeten ze in onze goede stad Reimerswaal maar eens openlijk gestraft worden. De ketterij schijnt vanuit Tertolen hierheen overgewaaid te zijn.“

„Zeg dat wel,“ sist Pastoor Hillebrand. „Overgewaaid! Maar je hoeft voor de pest nog niet zo te vrezen als voor die nieuwe leer. Want die tast de zielen der mensen aan. Allen die er mee besmet zijn . . .“

Ineens worden de inzittenden ruw door elkaar geworpen. De koetsier geeft een gil, want hij is van de bok gevallen en met z'n hoofd op een der keien terecht gekomen. Gelukkig staat het paard stil en als ze weer een beetje overeind gekrabbeld zijn, blijkt dat een der wielen van de koets is afgelopen. Bij het schijnsel van de maan zien ze dat de as helemaal doorgesleten is en er onmogelijk verder gereden kan worden. De koetsier is er nog het slechtste afgekomen. Hij klaagt over hoofdpijn en duizeligheid.

„Laat een van de dienaars hier blijven,” zegt Pastoor Dalebout, „wij kunnen het met z'n vieren ook wel af. Desnoods halen we Pastoor Hubertus er bij. Reken er maar op dat we over een paar uur terug zijn.”

Dat plan vindt algemeen bijval en in het donker van de nacht trekken vier mannen in de richting Tolseinde. Pastoor Hillebrand is hier vrij goed bekend, hij zal als gids dienen. Maar als ze nog maar even gelopen hebben, komt er een dichte mist opzetten, zodat men voetje voor voetje lopen moet. En als ze nog doorlopen moet zelfs de gids bekennen, niet goed te weten welke kant ze nu uitmoeten.

Juist bij de driesprong nemen ze de verkeerde weg en zo bemerkt geen hunner dat men niet de weg naar Tolseinde maar naar Lodijke inslaat. Geen der reizigers verkeert in de waan op de verkeerde weg te zijn. Men durft niet al te druk te praten uit vrees dat men misschien te spoedig zou worden opgemerkt. Al dichter komt de mist opzetten en als ze al een uur gelopen hebben, zegt Pastoor Hillebrand opeens: „Nee maar, is me dat wat! Is dat een misrekening! Kijk, hier, deze paal is van de oprijlaan van Kasteel Lodijke. Ik had er al zo een flauw vermoeden van dat dit de weg was die er heen leidde.”

Ja, nu zien ze ook de andere paal en een der gerechtsdienaars botst bijna tegen het grote ijzeren hek op.

Verder gaan? De oprijlaan door en dan bij de valbrug wachten tot men hen hoort? Maar och, er is een diepe rouw op Kasteel Lodijke. Men acht het raadzamer om de weg terug te gaan en bij de driesprong die andere weg in te slaan.

Pastoor Dalebout prevelt een paar Ave Maria's op de goede afloop en ook de anderen bidden dat de Moeder Gods hen op de rechte weg moge leiden.

Het zal, naar ze hopen, toch spoedig wel opklaren. 't Is immers nog geen herfst. Kwam er maar eens wat meer wind.

„Laten we even rusten,” stelt Pastoor Hillebrand voor. „Kijk, hier is nog wel een plek waar we kunnen zitten. Jammer, dat we die lantaarn niet hebben meegenomen.”

Inderdaad, rusten is wel nodig. Hoelang zouden ze nu eigenlijk al onderweg zijn? En aangezien ze alle vier niet meer zo jong zijn, valt de tocht hen dubbel zwaar.

Daarom is het stellig, dat de ene verwensing na de andere geuit wordt

aan het adres van die ketter van Tolseinde. Maar hun gevangene zal hij zijn! Ze keren niet terug alvorens hij in hun macht is. En nogmaals wordt de goedmoedigheid van Pastoor Hubertus druk besproken. „Als ze allemaal zo waren, konden wij het Land van Reimerswaal wel verlaten,” meent Pastoor Hillebrand. „Dan zag het er voor ons donker uit, want vast en zeker vermeerderde het aantal kettters hier als vliegen op een mooie zomerdag.”

„Ja, Eerwaarde,” zo vervolgt een der mannen, „ons goede land wordt bedreigd door velerlei gevaren. De rust is weg. Wat is er van deze streek altijd een goede naam uitgegaan, maar nu? We zijn in verachting bij al de omliggende gebieden. Nergens, behalve in Zierikzee, schijnt in Zeeland de nieuwe leer zo'n opgang te maken als hier. We zijn ook in discredit gekomen bij al de heiligen. Ik heb er zo'n voor gevoel van, dat ons mooie land moeilijke tijden tegemoet gaat. Waar kettters huizen, daar dreigen van alle kanten de gevaren. Moge de Moeder Gods ons bewaren!”

„Komt, mannen, niet talmen. Kijkt, de mist trekt op. Onze weg wordt voorspoedig gemaakt.”

Ja, werkelijk, in het Oosten wordt ook reeds de eerste lichtstreep gezien. En nu merken ze ook, dat ze op de goede weg zijn. Alleen jammer dat ze nu tegen het aanbreken van de morgen pas in Tolseinde zullen wezen. Maar ook dat is weer niet zo'n bezwaar. Kettters zijn net als uilen vaak 's nachts op pad. Misschien is die veerman nu ook nog maar pas thuis. En dat zal al het andere van deze nacht ruimschoots vergoeden.

„Laten we Broeder Hubertus maar met rust laten,” zegt Pastoor Dalebout als ze in de vroege morgen de eerste huisjes van Tolseinde bereiken. Niemand is nog wakker, niemand ziet hen daar gaan. Omdat Pastoor Hillebrand hier zo goed de weg weet mag hij als gids dienen. Als ze nog een minuut of tien gelopen hebben, staat hij plotseling stil en zegt: „Kijkt, deze stoep af en één aan elke kant van het huisje gaan staan. Ik zal ze er wel uitkloppen. Denkt er om, mannen, touwen gereed.”

Hun hart bonst als ze o zo zacht de treden van de stenen stoep afdalen. Gelukkig, ze zijn er. En de vuisten van Pastoor Hillebrand beuken op de deur als hij roept: „In naam der heilige Moederkerk, doe open!”

Maar er komt geen antwoord. Er is niet het minste leven te bespeuren. Ook niet als Pastoor Dalebout het eens aan de rechterkant doet.

Zou dan? . . .

Zouden ze róch te laat zijn? Is de vogel gevlogen? Maar de huisgenoten dan?

Knarsetandend staan ze daar, de trouwe wachters voor het zieleheil hunner Roomse schapen.

„Trap in!” beveelt Pastoor Hillebrand woedend. „We moeten er meer van weten.”

Als een der gerechtsdienaars met z'n grote laars het kleine achterdeurtje intrapt, weten ze spoedig hoe de vork aan de steel zit. Een leeg huisje,

dat is alles. Kijk, ze moeten er pas uit weggegaan zijn, want er ligt nog een blok hout te smeulen in de haard. Boven is ook al alles onderzocht, maar nergens is een spoor van leven.

Te laat!

O, ze ballen hun vuisten. Dat ze dáár nu zo'n ellendige reis voor moesten maken. Waren ze maar in Reimerswaal gebleven.

En als ze weer boven op de dijk lopen om in de haven naar de boot te kijken, dan ligt daar wel de „Sinte Anna”, maar de andere boot is verdwenen.

„Aha,” sist Pastoor Hillebrand, „nou weet ik het al. Natuurlijk naar Tertolen uitgeweken. Ja, ja, daar hoort dat slag van mannen thuis. Soort zoekt soort, maar hier zal-ie geen voet meer aan wal zetten. Onze tocht is toch eigenlijk niet te vergeefs geweest.”

Het wachten van de koetsier duurde wel lang. Maar geen wonder, het viertal is eerst bij Pastoor Hubertus geweest om te vragen of die er iets van afwist. Groot was zijn verwondering en als hij het aan Sandrien vraagt, zegt deze: „Eerwaarde, ik weet net zoveel als U, maar we zien hieruit weer dat je met ketters voorzichtig moet zijn. Zo heb je ze en zo zijn ze verdwenen. Ik gun ze een plaatsje ginds onderin de toren van Zierikzee.”

En als in de vroege morgen de wagenmaker van Tolseinde meegaat naar de plaats des onheils, kan ook hij er voorlopig niets aan doen.

Zonder rijtuig wandelt het gezelschap in de richting van Reimerswaal. Die nacht zullen ze wel nooit vergeten.

EEN GEVAARLIJKE TOCHT

„Voorzichtig, Meeuwes, voorzichtig, riemen binnen boord.”

Willem van Steenhoven kijkt z'n reisgenoot eens aan, alsof hij zeggen wil: Zie je nou niet, dat we veel te ver de verkeerde richting uitvaren? Nu, dat heeft-ie goed gezien ook. Zo zullen ze nooit dat gindse licht bereiken. En dat moet, want anders zullen ze misschien een hele nacht op de Oosterschelde moeten ronddobberen.

Tot nu toe is de tocht prachtig gelukt. En niemand die daar de man in het midden van de roeiboot zou zien zitten, zou gezegd hebben, dat dat nu Veerman Meeuwes van Tolseinde is, die weer eens een tochtje wagen gaat naar het zo geliefde land van Reimerswaal. Nee, het valt niet mee om in een roeiboot de Oosterschelde over te steken vanuit Zierikzee. Dan moet het al heel rustig weer zijn, maar dat is het gelukkig ook. Zou de Heere het gebed niet verhoren wat hij nog vanmorgen had opgezonden? Neen, het was geen waaghalzerij, maar het was terwille van het Evangelie dat hij samen met zijn vriend Willem van Steenhoven deze tocht maakte. Morgen zou het immers jaarmarkt zijn in Reimerswaal, en de kans om daar het Evangelie te verkondigen wilden ze niet ontgaan, al waren er talrijke en grote gevaren aan verbonden. Morgen zou op de straten van Reimerswaal in het openbaar worden gepredikt.

Veerman Meeuwes, hoe had hij er naar verlangd weer voet aan wal te mogen zetten in dat zo bekende oord. Zou er dan nooit aan dat rondzwerven een einde komen? Hoevele weken waren er al verlopen, sinds die nacht van de vlucht. Rust had hij nog niet gekend. Beurtelings vertoefde hij bij vrienden op Tertolen en in Zierikzee. En in die plaats had hij een nieuwe vriend ontmoet, Willem van Steenhoven, een kuiper uit de Minrebroederstraat. Daar waren vrouw en zoon voorlopig ondergebracht. Maar deze kuiper had een brandend verlangen: Hij wilde alom het Evangelie verkondigen. Zierikzee was hem te klein geworden en nu reisde hij stad en land af om zijn medemensen te wijzen op de Heere Jezus als het Lam Gods. Hoe hadden de beide mannen alle voorbereidingen getroffen om zo ongemerkt mogelijk het Land van Reimerswaal te bereiken. Meeuwes, verkleed als boer, leek al heel weinig op de veerman van Tolseinde. En zo was deze tocht tot heden toe vlot verlopen. Bij een der vrienden in de stad Reimerswaal

zou voor onderdak gezorgd worden. Afgesproken was, dat men zou koersen naar een lichtje op de zeedijk van Reimerswaal. Daar zou hun vriend, Jilles Alewyn, hen opwachten.

Bij het vallen van de avond was het tweetal vertrokken, ergens op een stil plekje had de boot klaargelegen. 't Kon niet mooier. De maan goot af en toe haar stralen uit over de spiegelgladde Oosterschelde. Maar soms was het ook weer donker geweest. Gelukkig behoefden ze niet lang te zoeken in welke richting er moest worden gevaren. Vriend Jilles Alewyn had er wel voor gezorgd om op tijd aanwezig te zijn. Telkens was het licht vijf tellen zichtbaar en dan weer vijf tellen weg. En toen om acht uur de grote klokken van Reimerswaal in de verte begonnen te luiden, stapten de twee mannen aan land.

„Goeden avond, Jilles! Je was vroeg, hè?”

Veerman Meeuwes ontmoet weer een zijner oude vrienden en de vriendschap heeft nog niets ingeboet door zijn afwezigheid. Als ook de colporteur aan land gaat en Jilles de hand drukt, blijft de boot eenzaam achter. Ze zal niet wegdrijven, nu een ketting haar stevig vastgebonden houdt aan een dikke paal.

Samen wandelen ze in het donker over de dijk. Meeuwes duikt diep weg in de kraag van z'n jas. Maar och, wie zou er vanavond naar kettters zoeken? De wegen naar Reimerswaal zijn vol vreemdelingen en de poort is ook na zonsondergang nog open. Zo wandelen ze voort en als ze eenmaal onder de zware poort doorgelopen zijn, verdwijnen ze in een van de zijstraten van het zo woelige Reimerswaal, dat zich opmaakt om morgen jaarmarkt te houden. Wie zou dan letten op die drie mannen, die gezamenlijk de Bakkerssteeg inwandelen om al spoedig een der lage woninkjes binnen te gaan.

„God heeft onze reis voorspoedig gemaakt,” zegt Willem van Steenhoven. En daar stemt Meeuwes volkomen mee in.

„Moge God het ook morgen wel maken,” zegt Jilles, „en moge Hij het Woord rijkelijk zegenen. Wij mogen het visnet des Evangelies uitspreiden, maar of er wat gevangen wordt, weet de Heere alleen.”

Er wordt nog druk gepraat daar in dat huisje in de Bakkerssteeg. En men gaat niet eerder ter ruste alvorens zich ook voor de nieuwe dag te hebben aanbevolen in de hoede des Heeren.

Wat zal die nieuwe dag brengen?

JAARMARKT IN REIMERSWAAL

Als de volgende morgen de stadspoorten weer opengaan, krioelt het van marskramers en dergelijke lui in de steeds voller wordende straten dier bloeiende stad. Verschillende kunstenaars en kwakzalvers staan op de hoeken der straten en ieder placht zoveel mogelijk mensen om zich heen te krijgen. Gelukkig maar dat het prachtig herfstweer is, want hoe zouden anders de meeste straten veranderd zijn in ware modderpoelen.

Zo druk als vandaag is het vast nog nooit geweest. Men ziet veel Edelen te paard met hun Jonkvrouwen door de straten rijden. Ieder, die maar enigszins kan, is er op uitgetrokken. En telkens als er zo'n deftige stoet door de drukke straten rijdt gaan de bezoekers op zij en ontbloten de mannen het hoofd.

Heer Adriaan van Lodijke! Hij ontbreekt ook niet. De mooiste schimmel is door een der rijknechten prachtig geborsteld en het tuig glimt. Trots rijdt hij als de machtigste der Edelen de straten op en neer. Zeker, men groet hem ook, maar hoevelen menen er niets van. Hij moge dan na de dood van Vrouwe Machteld godsdienstiger zijn geworden, voor z'n medemens heeft hij al heel weinig over. Maar juist nu moet hij tonen de meerdere te zijn van al de Edelen van het Land van Reimerswaal. De prachtigste schimmel is van stal gehaald en de rijknechten hebben het beest een extra beurt gegeven. Het paardetuig glimt en de belletjes zijn reeds in de verte te horen. Zo rijdt hij de straten op en neer, zich innerlijk verheugend, dat ook nu hem weer zo'n grote eer te beurt valt.

Als de straten hoe langer hoe voller worden en men haast over de hoofden der mensen lopen kan, wordt het ineens vreemd stil op de hoek van de Waterstraat. Kijk, er gaat een man op een ton staan, en begint zo maar te spreken. Dadelijk heeft hij een groepje mensen om zich heen, dat van ogenblik tot ogenblik groter wordt.

't Is Willem van Steenhoven, de Zierikzeese kuiper, die hier Gods Woord zal verkondigen. Ja, het is gevaarlijk, maar de liefde dwingt hem en daarom heeft hij Jilles en Vader Meeuwes maar meegenomen. Hun hulp kan wel eens nodig zijn.

Hoe vurig spreekt hij, hoe duidelijk tracht hij de hoorders er van te overtuigen dat Gods Woord alleen onfeilbaar is en we niet mogen vertrouwen

op lezingen van mensen. O, de woorden vloeien hem van de lippen, en wat is er een aandacht hier op de hoek van de Waterstraat.

„Grijpt die ketters, weg met hun vervloekte leer!”

Het paard van de Heer van Lodijke voelt plotseling de sporen diep in het vlees en maakt ineens een paar vreemde sprongen. Maar de berijder is er afgesprongen en roept nog eens: „Grijpt die ketters, weg met hun vervloekte leer!”

Hij dringt zich tussen de omstanders door. Maar de mensenrijen staan zo dicht op elkaar dat hij er met geen mogelijkheid bij kan.

Heeft hij het wel goed gezien! Ja hoor, zijn ogen zijn scherp. Die ene daar, dat is de veerman van Tolseinde. Ha! Hij heeft hem dadelijk herkend. Maar nu zal hij niet ontvluchten, zijn lot is beslist.

Heer Adriaan van Lodijke struikelt en ploft neer. Hij doet zich vreselijk pijn, staat weer op, maar 't is te laat. Zijn schouder is nog het ergste; z'n arm bloedt maar dat zal wel gauw overgaan. Hij moet die bedrieger hebben. Hoe wagen ze het toch om één stap binnen de stad te zetten.

„Kiest ge dan ook al voor die verpestende leer?” buldert de Edelman als hij weer rechtop kan staan. „Zijt ge dan allen er mee besmet? Waarom greep dan niemand die schurken! Aan de galg met dat soort volk.”

Het is ineens er nog veel drukker door geworden. De marktbezoekers verdringen zich om wat te kunnen zien. Want wat daar nu gaande is, is voor de meesten een raadsel.

Er wordt gemompeld, er worden vuisten gebald en als de Edelman van Lodijke weer met moeite z'n paard bestegen heeft, worden hem vele verwensingen toegevoegd. Want men gunt hem die nederlaag volkomen.

Heer Adriaan? . . .

Hij rijdt weer door de straten en z'n oog overziet nauwkeurig de talrijke bezoekers. Hier moeten ze vast bij zijn. Misschien ontdekt hij ze wel en een tweede keer zal hij anders handelen. Desnoods de poortwachter vanavond maar eens order geven streng toe te zien. Maar hoe hij ook rondkijkt, hoe hij ook speurt, de vogels zijn gevlogen.

De grote drukte is juist hun behoud geweest. Door de mensenmenigte hebben ze ieder hun weg gevonden en nu komen ze gezamenlijk weer op dezelfde plek aan in het kleine huisje in de Bakkerssteeg.

„Een tegenvaller,” zegt Jilles Alewyn.

„Aan onze zijde wel,” antwoordt Meeuwes, „maar God vergist Zich niet. In elk geval is Gods Woord gebracht en dat Woord zal nooit ledig wederkeren. Het zaad is gestrooid, moge God de wasdom geven in deze goddeloze stad.”

„Ja, dat is nodig,” vult Willem van Steenhoven aan. „Ik had gaarne nog langer gesproken, maar de Heere oordeelt anders en daar leg ik me bij neer.”

Lang hebben ze nog bij elkaar gezeten de drie vrienden en van hart tot hart is er gesproken. En zelfs de poortwachter heeft die avond niet geweten wie die drie mannen waren die daar bij het vallen van de avond de stadspoort weer uitgingen. Och, Reimerswaal stroomde immers leeg. Wie zou dan ook letten op dat drietal dat zich in die lange stoet voortbeweegt?

Jilles Alewyn heeft z'n gasten uitgeleide gedaan en veilig zijn ze weer in Zierikzee aangekomen.

Het zaad des Woords was gestrooid in Reimerswaal, de Hervormde leer was in het openbaar gepredikt.

DE ONDERGANG VAN LODIJKE

't Is 5 November van het jaar 1530.

Er is feest op Kasteel Lodijke, een feest zoals er nog nooit te voren is gehouden. De bloem der Edelen van het Land van Reimerswaal is uitgenodigd om hier te verschijnen. Alles is in gereedheid gebracht om de gasten een waardige ontvangst te bereiden. De grootsheid des levens zal hier haar top-punt bereiken en de feestzaal doet in niets onder voor die in het paleis van een koning. De damasten tafellakens, de zilveren bokalen, alles het wapen van Lodijke dragend, de prachtige kandelaars, kortom alles in de feestzaal toont aan, dat de Heer van Lodijke een man van praal en grote rijkdom is.

En ze zijn gekomen, uit de verste uithoeken zelfs, de adel van Reimerswaal. In de grote stallen op het binnenplein zijn hun paarden ondergebracht. En voortdurend wordt de valbrug weer neergelaten als er nog wat late gasten komen aangerezen. 't Feest zal heel de nacht duren en pas morgenochtend zullen de heren met hun vrouwen zich huiswaarts begeben.

't Is al vroeg donker in de grote feestzaal, want de ramen van gebrand-glas laten maar weinig licht door. Maar de kaarsen en de mooie lichtkronen op de zilveren kandelaars verhogen de feeststemming niet weinig.

Buiten begint het hoe langer hoe heviger te stormen. Maar daar wordt minder op gelet, nu men hier bij elkander zit. De maaltijd duurt lang en de bedienden brengen de heerlijkste gerechten opdat niemand iets te kort zal komen. Het wildbraad ontlokt af en toe een uitroep van verrukking en als er een nieuwe wijnsoort op de tafel komt worden de bekeraars opnieuw gevuld.

Aan het hoofd van de dis zit Heer Adriaan van Lodijke en overziet zijn talrijke gasten eens. Bernardus, nu al een knaap van acht jaar, is zo juist door een der bedienden naar bed gebracht. Nu doet hem de leegte toch wel wat vreemd aan, want geen Machteld is aan z'n rechterhand gezeten; hij moet het ook nu zonder haar doen. Dat gemis voelt hij toch wel meer dan anders, maar een Edelman van Lodijke laat dat aan niemand merken. Daarom: Weg met die wekelijke gevoelens. Flink zijn en tonen de meerdere te blijven van die allen.

Buiten is het al volslagen donker, maar de wind buldert nog harder dan in de vooravond. De regen striemt tegen de muren van het kasteel, maar haast niemand die er erg in heeft.

Ineens wordt de grote deur wild opengeworpen en één der bedienden schreeuwt uit alle macht: „Lodijke is in groot gevaar, het Land van Reimerswaal staat op punt overstroomd te worden, daar de dijken het niet kunnen houden. Op, Edele Heren, op om nog te redden wat er te redden valt! Op naar de bedreigde punten.”

Stil, doodstil is het geworden.

Heer Adriaan is opgestaan en buldert de boodschapper toe: „Wie gaf u het recht dit feest door zulk een wartaal te komen verstoren?”

„De dijken, edele Heer, de dijken . . .”

„Praat daar niet over! Zwijg! Stellig hebt ge te veel van onze wijn gedronken. Hier vandaan, zeg ik je.”

Dan keert hij zich tot de feestgenoten en zegt: „Dronkemanstaal, hecht er geen waarde aan. De dijken zijn sterk, daar kunnen we op vertrouwen. Kom, een heildronk op het welzijn en het behoud van ons mooie Land van Reimerswaal.”

Weer wordt aan de andere zijde van de zaal een deur geopend en dan wordt er heel hard geroepen: „Red u, red u, de dijk bij Tolseinde is doorgebroken, de storm baant zich ook hierheen een pad.”

Adriaan van Lodijke wil weer opstaan om zijn feestgenoten moed in te spreken. Maar de krachten begeven hem, temeer daar hij bemerkt dat velen ijlings de feestzaal verlaten.

„Een heildronk . . .”

„Haast U, Edele Heer, spoed U naar de torenkamer, het water wast met de minuut.”

De Heer van Lodijke weet niet waar de feestgangers zijn gebleven, maar als hij opstaat en zich naar de torenkamer wil begeven, beukt de golfstroom reeds tegen de muren van het kasteel. Het water vernietigt de grote ramen en baant zich ook een weg door de feestzaal, alles omverwerpend wat haar loop tegenhoudt.

„Bernardus, mijn kind . . .”

Dat is het enige wat hij nog zeggen kan, als hij maar ternauwernood aan de vloedgolf is ontkomen en daar hoog in de toren neerknielt bij z'n enige kind. Ook dat is gered. Een der bedienden heeft de tegenwoordigheid van geest gehad de jongen naar boven te dragen.

Maar zou het hier veilig zijn? Hoor, hoe de wind buldert. Maar boven dat bulderen uit hoort men nog het hulpgeroep en angstgeschreeuw van zo menigeen, die daar beneden in de donkere diepte met de dood voor ogen worstelt tegen de losgebroken elementen. Och, hoe weinigen hebben het vege lijf kunnen redden, wie zal de tientallen tellen, die geen veilige wijkplaats hebben gevonden?

Helaas, voor velen was dit de laatste nacht van hun leven. Velen van de adel van het Land van Reimerswaal hebben de dood in de golven gevonden.

Traag gaan de uren voorbij. Daar zitten ze bij elkaar de zes mannen, terwijl Bernardus weer is ingeslapen. Maar dat zijn dan ook de enige overlevenden hier op het kasteel. Telkens schrikken ze op als een felle windstoot aan de vensters rammelt. De vetkaars verspreidt een flauw schijnsel in deze holle ruimte. Maar gelukkig, het water blijft tot aan de derde trede van de trap staan. Maar zal het kasteel het houden? Zullen de muren bestand zijn tegen die enorme watermassa's?

Heer Adriaan van Lodijke heeft nog nooit zoveel gebeden als in die nacht. Niet één der heiligen wordt vergeten, en telkens begint hij maar weer opnieuw. Z'n bedienden doen hetzelfde en als eindelijk het valse daglicht begint te gloren is het alsof een zwaar pak van hen afvalt. Inderdaad, het is erger dan men ooit heeft kunnen vermoeden. Rondom één grote watermassa. De wind is gaan liggen en als in de morgen van 6 November de zon haar eerste stralen over de tot rust gekomen golven doet glijden, is de aanblik wel erg troosteloos. Wie zal beschrijven wat er in hen omgaat, als ze daar op de binnenplaats van het kasteel de tientallen paarden en mensen zien drijven? Maar ook daarbuiten drijft een groot aantal lijken langs hen voorbij. Hout, planken, alles is een prooi der golven geworden.

„Ons schone Land van Reimerswaal . . .”

Meer kan Heer Adriaan van Lodijke niet uiten. Het wordt hem te machtig. Is dat nu het einde? Zullen ze misschien hier ook nog van honger en dorst moeten sterven?

Ook Bernardus zegt niet veel. Ook hij beseft wel, in welk een ramp deze streek moet delen.

Wat zal er van de achttien dorpen en de goede stad Reimerswaal zijn geworden? Die vraag houdt Heer Adriaan steeds maar bezig. Zou het daar ook zo erg zijn als hier? Verdreven is al z'n heerlijkheid, in één nacht ging alles verloren.

Het is pas in de late namiddag als er uit het naburig Tertolen een vissersscheepje komt gevaren om nog te redden wat er te redden valt. Ook dit zestal mannen met Bernardus vindt een plaatsje in dit scheepje. En dan verneemt men pas hoe erg het is in deze gehele streek. Alleen Reimerswaal is aan de verdrinkingsdood ontkomen, al staat ook het water hier in de straten. Honderden mensenlevens zijn er te betreuren en alom zijn de dijken bezweken.

„Nooit komt dit land deze nacht te boven,” zegt de schipper op gedempte toon. „Dit land is niet meer op de golven te heroveren. Tolseinde, Steenvliet, Lodijke, dat alles behoort tot het verleden.”

Langzaam vaart het scheepje over de verdronken gebieden van het Land van Reimerswaal. Meerdere scheepjes zijn in actie om nog mensen te redden. Maar, och, er valt niet veel meer te redden, de vloed heeft de meesten slapende verrast. Hier en daar steekt nog een torenspits boven de golven uit en ook

verschillende daken wijzen de plaats aan waar eertijds boerderijen en huizen stonden.

„Voorbij! Alles voorbij!” Die woorden herhaalt Heer Adriaan telkens weer. En in gedachten ziet hij alles weer voor zich. Kasteel Lodijke met daaromheen, zover men zien kan, de talrijke boerderijen. Nu heeft het water vrij spel. Niets is gered. Welk verschil is er nu eigenlijk nog tussen z'n bediende en hem? Is hij niet in één nacht straatarm geworden?

„We varen naar Bergen op Zoom, mannen,” zegt de schipper. „Daar kunt ge wel onderdak krijgen.”

Reeds is het stedeke aan de Schelde in de verte zichtbaar. En als de torenklok vijf doffe slagen laat horen, stappen juist de geredden aan wal. Heer Adriaan houdt Bernardus stevig vast en het enige wat hij zeggen kan, als hij op de stoep van een zijner vrienden de klopper op de deur laat vallen, is: „Maar jou heb ik toch nog, m'n lieve jongen.”

VERANDERD IN ZOUTE GROND

Als Vader Meeuwes dezelfde morgen in Tertolen ontwaakt is het eerste waar hij zich heenspoedt de hoge zeedijk, vanwaar men in de verte Tols-einde bij helder weer kan zien liggen.

Een vreselijke nacht heeft hij doorleefd. Gisteren was het al begonnen, gisteravond toen het zo stormde. O, hij had rust noch duur gehad. Hij had wel al eerder naar buiten gewild, maar de poort was immers gesloten. En was in de nanacht de wind niet wat gaan liggen, dan had hij gewis geen oog dicht gedaan. Maar, nu het morgen is geworden, nu wil hij er meer van weten.

Zou? ...

O, hij durft het niet te uiten, maar verwonderen doet het hem niet, als hem straks zou worden meegedeeld, dat het oordeel Gods zich over gindse landstreek heeft voltrokken.

Hij kent het volk daarginds zo goed. Hoevele malen heeft hij, toen ze daar nog woonden, het al tegen zijn vrouw gezegd: „Deze streek maakt zich rijp voor het oordeel. God zal komen ten gerichte. Het is feest op feest, en men leeft enkel voor de aardse dingen.”

O, dit alles heeft hem deze nacht geen rust gelaten. Hij heeft in het bulderen van de storm nog iets meer gehoord dan alleen het ontketenen der natuurkrachten.

't Zal daarginds niet minder erg geweest zijn dan hier in Tertolen. Ook hier waren vannacht vele burgers in touw geweest om, als het moest, de anderen te waarschuwen. Maar hier was het nog goed afgelopen, doch daarginder?

Hij kon er zich maar niet aan ontworstelen, dat er iets ergs geschied moest zijn.

Alle gebed voor het Land van Reimerswaal had de Heere bij hem afgesneden. Bid niet meer voor dit volk, dat had hem telkens in z'n ziel geklonken.

Zou dat het einde zijn? Zou de Heere af gaan rekenen met deze landstreek?

Als Vader Meeuwes daar op die hoge dijk staat, ziet hij niet veel van al de ellende. Maar als in de namiddag de eerste geredden in Tertolen worden binnengebracht, weet hij al genoeg. Nog meer worden er binnen de wallen

een veilig onderkomen verschaft en de verhalen, die men hoort, zijn alle even verschrikkelijk. Nu behoeft hij er niet meer aan te denken ooit nog voet aan wal te zullen zetten ginds in Tolseinde. Ook dat is aan de golven prijs gegeven, en wie zal in Reimerswaal kunnen blijven wonen als de stad aan de invloeden van eb en vloed bloot staat?

Die avond leest Vader Meeuwes nog eens de geschiedenis van de verwoesting van Sodom en Gomorra. Moeder en Rokus zijn de stille toehoorders daar in een der huisjes van het stadje Tertolen.

Af en toe moet Vader even wachten. Tranen rollen hem over de wangen en zijn stem beeft van aandoening. Hij doet de Bijbel weer dicht en zegt: „Wat een wonder, vrouw, dat wij er uit verlost zijn. Ziende op ons zelven zou het geen wonder geweest zijn, als we met Tolseinde waren verzwolgen door de vloed. Hebben wij het er beter afgebracht?”

Moeder zegt niet veel dan alleen dit ene: „’t Is enkel genade, Meeuwes, dat wij niet met Sodom zijn omgekomen. Wij zullen hopen, dat ons hier in Tertolen nog twee voeten grond gegund wordt om er te wonen. De tijden zijn onrustig, maar de Heere regeert.”

Heer Adriaan van Lodijke?

Als een vergeten burger heeft hij in Bergen op Zoom z’n levensdagen gesleten, terwijl Bernardus voor z’n Vader de kost moet verdienen.

Verdwenen is het Land van Reimerswaal en als dertien jaar later, in 1643 ook de laatste inwoner uit Reimerswaal vertrekt omdat de stad aan de golven is prijs gegeven, wordt in deze landstreek het Schriftwoord bewaard: Hij verandert het vruchtbare veld in zouten grond om de goddeloosheid van degenen die daarin wonen.